

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 51.

Onsdagen den 5 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 28 nästlidne April förda protokoll.

§ 2.

Upplästes ett af Herr J. Johansson i Bergsäng insändt, så lydande sjukbetyg:

Att Riksdagsmannen Herr J. Johansson på grund af sjukdom är nödgad att för någon tid vara sängliggande, intygas.

Stockholm den 4 Maj 1880.

Carl Sahlén.
Med. Doktor.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 11; samt

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 10½ och 55.

§ 4.

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16 angående tullbevillningen.

I ordningen förekom

Punkten 91,

handlande om artikeln *Tobak.*

Angående
tullafgifterna
för tobak.

Af Kongl. Maj:t var föreslaget,
att nuvarande tullsatsen måtte höjas för tobak, oarbetad, blad
och stjelk, till 1 krona 25 öre per kilogram samt för arbetad,
cigarrer och cigaretter, till 3 kronor 50 öre och för arbetad tobak,
andra slag, till 1 krona 50 öre per kilogram. Derjemte hade Friherre
Klinckowström hemställt, att införseltullen å cigarrer och cigaretter
måtte bestämmas till 2 kronor skålpundet.

Utskottet hade tillstyrkt,
att rubriken *Tobak* måtte i nära öfverensstämmelse med nu gäl-
lande tullsatsen erhålla följande lydelse:

Tobak:

oarbetad, blad och stjelk.....	1 kilogram	1 krona,
arbetad, cigarrer och cigaretter ...	1 >	3 kronor,
andra slag	1 >	1 krona 20 öre.

Efter uppläsning af denna Utskottets hemställan begärdes ordet af

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Forssell,
som anförde: Då Bevillnings-Utskottet såsom egentligt och hufvud-
sakligt motiv för sin tillstyrkan om afslag å Kongl. Maj:ts framställning
om höjd tull å denna artikel anför, att det »icke synes vara med rätt-
visa och billighet öfverensstämmande att lägga en ökad tullbeskatt-
ning å denna artikel, hvilken utgör ett af de få njutningsmedel, som
ingå jemväl i de fattiges förbrukning», och då samma Utskott några
sidor förut i betänkandet föreslagit Riksdagen att åtaga sig en tull-
beskattning, som skulle fördyra ett af de fattigas allra oundgängli-
gaste lifsmedel, vågar jag förutsätta, att Utskottet icke lägger så sär-
deles stor vikt vid detta sitt argument, som dock är nästan det enda
Utskottet har att emot tullsatsen anföra.

Hufvudfrågan är: behöfver staten denna tullinkomst eller icke?
Utskottet tyckes förmena, att den icke är nödvändig, därför att Ut-
skottet, enligt eget antagande, bjudit så tillräcklig beskattning å an-
dra artiklar. Statens behof, som återstår att fylla i detta ögonblick,
är enligt uppgifter, som jag erhållit från Stats-Utskottet, omkring
400,000 kronor. Dertill kan dock komma åtskilligt mera, om det
skulle inträffa, att Riksdagen icke godkänner det förslag, som Kongl.
Maj:t framlagt till fyllande af Riksgäldskontorets behof och för att
förhindra att brist i jernvägstrafikmedlen skulle uppstå, derest till
Statskontoret skall öfverlemnas det för jernvägstrafiken nu erforder-
liga kassaförslag. Om Riksdagen icke skulle gilla de af Kongl. Maj:t
härutinnan framställda förslag, skulle bristen ökas till 1,800,000 kro-
nor. Jag behöfver emellertid icke och får icke förutsätta något så-
dant, utan har endast att hålla mig till den faktiskt föreliggande sif-
fran 400,000 kronor. Man skall naturligtvis svara mig, att statsinkom-
sterna så lätt kunna beräknas något högre, i synnerhet nu, då allt
synes häntyda på en ny period af bättre och lyckligare ekonomisk
utveckling. Jag tillåter mig dock varna mot ett öferskattande af
dessa lyckliga konjunkturer. Hvad särskildt statsinkomsterna beträffar,

kan det visserligen hända, att de i år eller nästa år komma att flyta något rikligare än Kongl. Maj:t beräknat. Men om så sker, beror detta på importens ökning, på ökade arbetstillfällen, på ökad trafik å kommunikationsanstalterna, med hvilket allt dock brukar följa eu ökning i alla varupris. Men en ökning i alla varupris medför ovilkorligen en ökning i de statsutgifter, som nu, beräknade efter medeltal, utgå under form af förslagsanslag. Mot en höjning i inkomsterna svarar alltid en höjning i dessa efter medeltal beräknade utgifter. Således får man icke lägga för stor vikt på en möjlig stegring af statsinkomsterna.

Men dessutom vill jag lägga denna Kammare på hjertat, att vi verkligen under kommande år behöfva öferskott, att man icke får förakta dem, icke anse dem för onödiga tillskott i statsinkomsterna och att man icke behöfver frukta för att uppstående öferskott skola leda till ökade statsutgifter. Jag behöfver väl ej påminna derom, att vi för närvarande hafva att betala Statskontorets skuld till Riksgäldskontoret för erhållna förskott. Till gäldande af detta förskott behöfvas öferskott. Det kommer antagligen att dröja några år, innan på sådant sätt statsverkets ställning blir fullständigt reglerad. Jag har förut funnit, att man inom denna Kammare är lifligt intresserad för att staten må komma ifrån denna tillfälliga, sväfvande skuld och är öfvertygad att denna Kammare icke vill, att skulden skall fortfara, så att den förvandlas från en sväfvande till en fast, utan hellre att den under de närmast följande åren må betäckas med löpande statsinkomster. Efter min uppfattning får Kammaren icke vara rädd för, utan snarare mån om ökade statsinkomster, på det att dessa må räcka till att, på sätt jag nu angifvit, ordna statshushållningen.

Grefve Björnstjerna: Lika med Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet vågar jag tro, att vi nu stå vid en tullartikel, betydligt viktigare än dem vi förut behandlat, viktigare än tryffel och champignoner, ja, till och med än band. Här är nemligen icke fråga om att skaffa staten en tillökning i inkomst af endast några hundra eller tusen kronor, utan af ej mindre än 600,000 kronor, eller troligen så mycket som behöfves för att fylla budgetens behof. Jag kan för min del icke finna någon artikel, som är lämpligare att ålägga en hög beskattning än just tobak. Jag föreställer mig, att dess skrymmande beskaffenhet skall göra det nästan omöjligt eller åtminstone ganska svårt att lurendreja den, den är dessutom mycket allmänt beagnad. Jag vet icke, om detta är till egentlig nytta, men att så är förhållandet kan icke bestridas. Den är icke någon nödvändighetsvara; ingen lär kunna påstå motsatsen. Jag sätter sjelf ganska stort värde på att röka en cigarr, men af egen erfarenhet vet jag också att man kan vara af med den och detta utan all svårighet. Det är således helt simpelt en lyxartikel. Och på dylika kan och bör man lägga hög tull, när staten behöfver ökade inkomster. En förhöjd tull å tobak har dessutom den stora fördelen, att genom den ökade inkomst, som härigenom vinnes, kan en höjd direkt beskattning för nästa år undvikas. Jag vet visserligen, att man påstår, det den indirekta

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

Angående
tullavgifterna
på tobak.
(Forts.)

beskattningen är en olycka, därför att den, om jag så får säga, röfvar penningarna ur folkets fickor, utan att folket märker det. Jag för min del erkänner dock, att, då skatter behövas, är det angenämare att betala en skatt, som utminuterar i små portioner under loppet af ett helt år och på ett sådant sätt, att jag *icke* märker det, än att på en gång erlægga en större summa. Jag tror, att, när man tänker på våra debetsedlar, skall största delen af denna Kammare vara af samma tanke som jag. Härtill kommer att, om man så vill, kan man undandraga sig den indirekta skatten genom att afstå från bruket af den beskattade artikeln, en sak som deremot icke låter sig göra med den direkta beskattningen. Då jag dessutom tror mig veta, att den nu föreslagna tullsatsen är densamma som är föreslagen i Norge, finner jag uti detta förhållande ett nytt skäl för svenska representationen att antaga densamma.

På dessa skäl får jag yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre Fock: Jag skall bedja att med några ord få antyda de skäl, hvarför jag med min röst biträdt Utskottets förslag. I betänkandet är redan uttaladt, att denna artikel utgör ett af den stora allmänhetens få, men förnämsta njutningsmedel, och jag tror icke, att det är fullt riktigt att oupphörligen lägga beskattning uteslutande eller åtminstone företrädesvis på dessa. Jag har dessutom föreställt mig, att, då en betydlig förhöjning i tullsatsen på tobak skedde förra Riksdagen, det icke vore lämpligt att i år ytterligare anlita denna samma artikel; hvarjemte det torde böra undvikas, att allt för mycket öka tullbeskattningen på en enda artikel och göra statens inkomster i samma mån allt för mycket beroende af denna. Dessutom kan tullen på tobak svårligen undergå någon betydlig ytterligare stegring, utan att en annan fråga på samma gång tages i betraktande, och det är den om accis på den inhemska tobaksproduktionen. Denna fråga *måste* tagas i betraktande, om man vill ytterligare höja tullen på tobak. Att Utskottet i en föregående punkt tillstyrkt fördyrandet af ett lifsmedel, den inkonsequensen medger jag villigt, men för min del tror jag, att erfarenheten snart skall lära, det fördyrandet af de förnämsta lefnadsbehofven genom tullsatser ej är ett lyckligt sätt att fylla statens behof, och att sålunda det nu gjorda lilla experimentet i denna väg skall för lång tid förebygga anställandet af större dylika.

Sedan Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof afgafs, tyckes allt tillkännagifva en förbättring i statens finanser. Så hafva tullmedlen visat en stegring till följd af den allmänna rörelsens tillväxt. Trafiken på jernvägarne likaledes. Hvad bränvinstillverkningen beträffar, vill jag upplysa om ett förhållande, som härvid kan vara af intresse. Denna tillverkning har under våren innevarande år, eller till den första Maj uppgått till omkring 7,160,000 kannor, motsvarande en statsinkomst af lika många kronor. Under de stundande sommarmånaderna, då tillverkning af bränvin endast får ega rum i sammanhang med jästberedning, äro anmälda nio brän-

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

nerier, det högsta antal, som hittills förekommit, och dessa äro alla bland de större. Jag anser därför icke öfverdrifvet, att den första Oktober tillverkningen af bränvin skall hafva uppgått till 8,000,000 kannor. Det återstår då de tre höstmånaderna Oktober, November och December. Granskas förhållandena från föregående år under höstmånaderna, så befinnes att tillverkningen 1874 under dessa månader uppgick till $9\frac{1}{2}$ millioner kannor; under år 1875 till 9,000,000 kannor — jag nämner blott runda tal — år 1876 till 9,000,000 kannor, 1877 till 6,600,000 kannor och 1878 till 8,500,000 kannor. Under hösten 1879 gick tillverkningen ner högst betydligt; tillverkningen var då icke mer än 5,100,000 kannor, men anledningen till detta betydliga nedgående låg väl dels uti den då rådande mindre goda ekonomiska ställningen inom landet, dels deruti, att såväl tillverkning som införsel af bränvin forcerats under tiden före den senast beslutade skatte- och tullförhöjningens trädande i kraft. Det torde därför ej vara öfverdrifvet att antaga, att tillverkningen under innevarande höst skall uppgå till åtminstone omkring 7 millioner kannor, eller för hela året till 15 millioner kannor; och inga skäl förefinnas, att för nästkommande år beräkna den lägre. Derjemte ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att kostnaderna för kontrollen öfver bränvinstillverkningen hittills gått och fortfarande komma att gå ned, i följd deraf att bränneriernas antal minskats på samma gång som tillverkningen vid hvarje bränneri ökats, hvilket föranleder en ej ringa besparing i kontrollkostnaden.

I Kongl. Maj:ts proposition äro vidare inkomsterna af hvitbetsockertillverkningen beräknade till endast 20,000 kronor. Detta är väl en ringa post, men jag vill dock omnämna, att inkomsterna å denna skattetitel under sista tillverkningsåret uppgick till något öfver 60,000 kronor. Om det dessutom skulle visa sig, att förhoppningarna om stegring i statsinkomsterna för innevarande år ej skulle realiseras, så kommer väl nästa Riksdag att besluta om nya skatter och tullförhöjningar och deribland äfven om höjande af skatten på bränvin. Detta är, som vi veta, en fråga, som står på dagordningen i sammanhang med ändringar i bränvinslagstiftningen, hvilken fråga möjligen kommer under nästa Riksdags pröfning. Då kan äfven komma i fråga en annan skattetitel, nemligen skatt på öl och malt-drycker. Det är väl icke sannolikt, att Riksdagen då skall besluta detta, utan att på samma gång bestämma, att dessa förhöjningar skyndsammast skola träda i gällande kraft, i hvilket fall just under det år, hvars reglering nu är i fråga, ökade inkomster skola komma att uppstå.

Med afseende å de förhöjningar i tullsats, som blifvit af Utskottet föreslagna och till en del redan af Riksdagen beslutade, har jag trots att för närvarande kunde undvikas en så betydlig förhöjning å en enda tullsats, som den här föreslagna. Jag tillåter mig nu ytterligare en erinran till dem af Kammarens ledamöter, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att icke glömma ett annat yrkande, som bör följa med det förra, och det är, att, om en förhöjning af tobakstullen skall ega rum, bör på samma gång beslutas, att

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

denna tullförhöjning skall *genast* träda i kraft, ty i annat fall förlamas väsentligen effekten deraf.

För min del skall jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr F. G. Sandvall: Jag behöfver icke vara mångordig, sedan Friherre Fock så tydligt och klart utvecklat denna fråga; jag vill endast tillägga några ord.

Då vi här hört Herr Finansministern så ifrigt yttra sig *mot* en tull på mais, hvilken tull dock, efter hvad som allmänt antagits, hufvudsakligen skulle drabba bränvinsbrännarne, så kunde man deraf icke se, att statskassan vore i synnerligt behof af större inkomster. I annat fall tycker jag man gerna kunnat beskatta bränvinet likaväl som man nu vill beskatta tobak och snus. Det är allmänt känt, att tobak och snus äro varor, som användas hufvudsakligast af den fattigare befolkningen, och om man jemför inköpspriset å tobak, som är ungefär 10 öre per skålpund, med tullen derpå, som utgör 42 öre per skålpund, så skall man finna att tullen på tobak för närvarande utgår med mellan 400 och 500 procent af varans värde, medan tullen på mais skulle blifva några få procent. För min del finner jag det icke vara konsekvent att ena dagen vilja befria just sådana varor, som användas för bränvinsbränning, från tull och framhålla såsom välgörande att taga dessa varor från utlandet, då man dagen efter eller så godt som på samma gång vill att vi, för fyllande af ett stort behof i statskassan, skola beskatta den fattiga befolkningen för tobak och snus, hvilket lika litet lärer kunna undvaras som bränvinet. Skulle svenska folket någon gång blifva så snusförnuftigt, att det lägger bort dessa varor, man kan ju tänka sig att så sker, så vill jag fråga, hvarifrån man då skall få dessa medel, som nu ingå till staten för tullen å tobak. Jag tror att det i allmänhet är oklokt söka skaffa staten dess väsentligaste inkomster genom att med oskäligen tullar belägga några få artiklar, synnerligast sådana som icke kunna inom vårt land produceras.

För min del skall jag på det lifligaste tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Då jag hvarken varit med om att fördyra potatisen genom tull på mais eller brödet genom tull på spanmål, är jag fullkomligt fritagen från den inkonsequens, som Herr Finansministern velat lägga Utskottet till last, därför att Utskottet i fråga om tobak icke velat ingå på Kongl. Maj:ts framställning, men på samma gång hyst mindre skrupler mot att fördyra den fattiga befolkningens födoämnen, — en inkonsequens, från hvilken Utskottet i själfva verket icke heller kan frikännas. Men anledningen, hvarför jag icke vill vara med om en tullförhöjning på tobak, är, förutom hvad Utskottet och dess ärade ordförande anført, äfven en annan, nemligen den, att, om Norge bibehåller de lägre tullsatserna på denna artikel, under det Sverige ökar tullsatserna, — jag har icke kunnat finna, att stortinget ännu fattat beslut i denna del; i så fall måtte det hafva skett helt nyligen, men jag har anledning att tro, att man i

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

Norge afvaktar det resultat, hvartill man kan komma i Sverige — om, säger jag, Norge tager de lägre tullsatserna, under det att Sverige tager de högre, kommer otvifvelaktigt en betydande oloflig införsel af denna artikel att ega rum från Norge till Sverige. På samma sätt hafva de förhöjda tullsatserna i Tyskland föranledt en mycket stor smuggling från två sidor, från Belgien å den ena och från Ryssland å den andra sidan — ett smuggleri, som rent utaf åstadkommit ett tullkrig vid gränserna. Hos oss behöfves icke något tullkrig, ty blott med den rätt, en passagerare eger att från Norge till Sverige medföra tobak till viss qvantitet, kan man utan minsta svårighet införa ganska stora massor från Norge till Sverige. Derigenom skulle svenska statsverket i inkomst förlora hvad det söker vinna.

Men mitt andra och hufvudsakliga argument är, att jag icke tror denna ökade inkomst af omkring 600,000 kronor vara af behofvet påkallad. Ja, det må vara djerft af mig att gent emot Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet uttala ett sådant omdöme, men jag har gjort det förr och upprepar det nu. I en statsbudget räknar man icke med så små summor som denna. Man pålägger icke en ny skatt för ett så obetydligt belopp, när, såsom jag vid ett föregående tillfälle visat, de verkliga tullinkomsterna under en följd af 15 år öfverstigit de beräknade med tillhoppa icke mindre än 55 millioner kronor, när verkligheten öfverstigit beräkningarne det ena året med 13 millioner, ett annat med 9 millioner, ett tredje med 4 till 5 millioner kronor, och förra året med 2½ millioner, oaktadt man då bestämdt ansåg, att de verkliga inkomsterna icke kunde komma att uppgå till det beräknade beloppet. Af alla dessa 15 år hafva blott 2 eller möjligen 3 år inträffat, hvarunder de verkliga inkomsterna något understigit de beräknade. Totalbeloppet har emellertid på dessa år varit omkring 55 millioners öfverskott. Vid sådant förhållande vågar jag till hvar och en hemställa: böra vi väl för fyllande af en brist på en 400,000 eller 500,000 kronor, under tider som de nuvarande, åtaga oss en ny beskattning, hvilken utan tvifvel af verkligheten skall jäfvas såsom onödig? Jag för min del anser det vara en långt enklare utväg att få dessa 4 eller 5 hundratusen kronor, genom att höja beräkningarna af tullintraderna något som vi kunna göra så mycket hellre, som vi nyss af Bevillings-Utskottets ärade ordförande hört, huru utsigterna för den närmaste framtiden gestalta sig i afseende på bränvinsbränningen, och då vi utaf de nyligen i Posttidningen synliga sammandrag af offentliga rapporter kunnat inhemta, att statens sammanlagda inkomster under detta år utaf jernvägstrafikmedel, bränvinstillverkningsmedel och tullmedel öfverstigit fjorårets under samma tid med nära 3 millioner kronor.

Jag hemställer till Herrarne, huruvida det kan vara skäl att införa en sådan verklighet öka en beskattning, hvilken i sjelfva verket innebär en beskattning på ett njutningsmedel af den beskaffenhet, att man väl kan säga, att det blifvit så godt som en nödvändighetsartikel. Om vi t. ex. vant oss vid att bruka halsdukar af siden, om hvarje tjensteflicka, som vill vara ordentligt klädd, anser sig böra bära sidenschalett på hufvudet, så, ehuru det må vara sant, att sådant i och för sig

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

är en öfverflödsartikel, har det dock, derigenom att det allmänt af folket begagnas, blifvit en nödvändighetsartikel. Den tull, vi kunna lägga på siden, blir på så sätt en tull på en nödvändighetsartikel, lika som den tull vi skulle lägga på tobak och snus blir en tull på en nödvändighetsartikel, till följd af det insteg denna artikel fått uti folkets dagliga seder.

Jag tror således icke, att man bör än ytterligare uppdrifva beskattningen på denna vara, och, då statens behof af inkomst icke heller kan anses påkalla densamma, yrkar jag bifall till Utskottets betänkande i denna del.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber till en början få instämma i det slut, hvartill den siste talaren kommit, men på samma gång ber jag få uttala ett annat spörsmål angående ett slagord, som man här hört i år och förut samt jemt och ständigt fått se i pressen, nemligen att frihandlarne påstå att, om man skyddar en näring, så blir deraf ett dåligt resultat, ty fabrikatet blir underhålligt och slutligen måste näringen gå under. Nu finnes efter mitt förmenande icke någon bättre skyddad näring i vårt land än just tobaksfabrikationen. Jag vill fråga: har denna fabrikation gått till ruin eller har den tillverkat dåliga varor? Jag åtminstone tror icke, att någon kan påstå det så varit eller är förhållandet.

Jag erinrar mig nu, att, då jag för ungefär 25 år besökte Stockholm, omtalades här såsom något märkvärdigt, att här öppnats särskilda bodar för försäljning af cigarrer, tobak och snus. Sådant hade icke förut varit förhållandet. Nu deremot se vi, att under detta skyddssystem, som på senare tiden tillämpats i fråga om tobak och snus, uppväxa cigarr- och snusbodar i snart sagdt hvartenda hus både i Stockholm och i småstäderna; och detta visar väl, att skyddssystemet har makt att främja dylika affärer. Att ifrågavarande näring icke är obetydlig, kan man finna deraf, att medan i Sverige år 1878 t. ex. införskrefvos 81 centner snus till ett värde af 10,000 kronor, som lemnade en statsinkomst af 4,000 kronor — för att endast nämna runda tal —, så tillverkades i Sverige icke mindre än 7,796,000 skålpund snus till värde af 3,968,000 kronor. Man har kallat snus och tobak för kassaartiklar; men att så skulle vara, har man alldeles lyckats omintetgöra, ty som jag nyss nämnde fick staten under år 1878 för dessa kassaartiklar icke mera än 4,000 kronor i inkomst. Om deremot dessa inom landet tillverkade artiklar varit åsatta en beskattning af 50 öre per skålpund, ungefärligen 1 krona 20 öre per kilogram, såsom Utskottet föreslagit, hade ju inträffat, att statsverket erhållit en inkomst af 3,800,000 i stället för lumpna 4,000 kronor, hvarmed staten nu får nöja sig till följd af en alltför hög tullbevilling, hvilken medfört skyddssystemets vanliga verkningar: att öka tillverkningen inom landet och minska öfver höfvan tullinkomsterna af denna vara. Efter mitt förmenande borde staten därför — och detta har jag städse yrkat — något sänka tullen på arbetad tobak, andra slag, ty öfverdrifterna härvidlag hafva redan öfverskridit gränserna

för det billiga. Man har emellertid hoppat öfver från protektionism till prohibitism; men man skall väl icke lägga tullen å en vara så, att staten icke får någon inkomst alls deraf. På samma sätt har det gestaltat sig i allmänhet med de särskilda slagen af arbetad tobak, måhända med något litet undantag för cigarrer och cigaretter. Då man vet, att en del af den importerade tobaken användes till snus och billigare cigarrer, så är det klart, att den eljest vackra grundsatsen om att man ej bör fördyra varan för den fattiga icke längre komme att härvidlag tillämpas, ty just den fattige komme att drabbas af en förhöjning å ifrågavarande artikel. Skulle man emellertid nu ålägga en högre tullavgift å nämnda vara, så blefve följden deraf precis densamma som i fjor, då det blef importörerna, fabrikanterna och luredrejarne, som hade förtjensten deraf. De skyndade sig då allt hvad skyndas kunde för att taga in massor, ja, hela skeppslaster af tobak till Sverige, för att undgå den väntade tullförhöjningen. Och hvarför skulle de icke göra så? Jag erkänner, att de tvärtom gjorde ganska rätt deri. På samma sätt gick det med den tobak, som låg inne på nederlag; icke heller för den kom staten att förtjena något. Om nu såsom Herr Finansministern förebådat, den nya tulltaxan icke komme att utfärdas förr än vid årets slut, så är det gifvet, att man har en rundlig tid på sig att importera huru mycket tobak, man behagar; på åtminstone två år torde icke behövas mera tobak och statens fördel lär icke mycket tillgodoses på detta sätt. Hvad tobaksfabrikanterna beträffar, så äro dessa de mest gynnade, och förlidet är torde de flesta af dem hafva samlat en ordentlig förmögenhet, hvilket kunnat ske genom det nästan onaturliga skydd man lemnat just denna näring. Om man nu ytterligare skulle vidtaga en förhöjning af tobakstullen, skulle en person bestämdt kunna förtjena icke obetydligt med penningar genom att året igenom oafbrutet resa emellan Sverige och Norge och föra med sig för hvarje gång arbetad tobak till den quantitet en resande enligt nu gällande bestämmelser eger att tullfritt innehafva. Derfor tror jag, att man bör akta sig att öfver höfvan forcera tullbevillningen å denna vara.

Vidare tror jag, att alla de, som verkligen vilja hjälpa den fattige, äro öfverens om att uttaga de för statsverkets utgifter erforderliga medel genom allmän bevillning, men jag tror ej att sådant går för sig i längden. Visserligen har man sagt, att Riksdagen möjligen kommer att höja skatten på bränvinstillverkningen nästa år, men när den tid slutligen kommer, då man ej längre super bränvin, måste man vara betänkt på någon annan utväg att fylla dessa statsinkomster, som härflyta från bränvinstillverkningen.

Det är svårt att bevisa det tobak är en nödvändighetsvara, men lika svårt torde det vara att bevisa, det tobak *icke* är en nödvändighetsvara. Dock är det ett faktum i vårt land, att hela den manliga befolkningen brukar tobak i en eller annan form; och att arbetaren i allmänhet ej kan undvara tobak såsom njutningsmedel, torde vara obestridligt. Sjelf vågar jag tro, att arbetarens buss eller pipa icke är någon last, som behöfver hårdt beskattas, och att vi således redan gått för långt i att beskatta denna vara. Långt ifrån att vilja

*Angående
tullavgifterna
för tobak.
(Forts.)*

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

höja tobakstullen, skulle jag således tvärtom vilja sänka den, dels för att få statsinkomster och dels för att det är ett onaturligt skydd.

Jag yrkar bifall till Bevillnings-Utskottets förslag.

Herr J. Anderson i Tenhult: Då så många talare redan yrkat bifall till Utskottets förslag i denna punkt, kunde det anses öfverflödigt att vidare gora det, men jag ber ändå att få nämna några ord. Jag anser, att tobakstullen i närvarande stund redan är större än den borde vara. Ingen artikel drager hos oss så hög tull som just denna, ty tullen derå utgör mer än $4\frac{1}{2}$ gånger varans värde. Man kan köpa tobaksstjeln för 9 öre skålpundet, men tullen är för närvarande icke mindre än 42 öre skålpundet. Jag hemställer, huruvida det då kan vara skäl att ytterligare höja denna tullsats. Snarare borde man sänka den och i stället lägga tull på andra varor. Jag skulle vilja hafva en lämplig tull på *alla* varor, som införas i vårt land.

Då, såsom jag nämnde, flere talare redan yrkat bifall till Utskottets förslag i denna punkt, anhåller jag endast att få i detta yrkande instämma.

Herr Jonas Peter Nilsson: Såväl inom Bevillnings-Utskottet som Kammaren har man antydt, att högre tullsater äro behöfliga dels för att bereda staten inkomster och dels för att höja industrin i landet. Jag undrar, om icke tobaksodlingen äfven är en svensk industri, som åtminstone för ett antal år tillbaka ej var utan betydelse. Denna industri bör äfven tagas i betraktande. Det har gått så långt inom denna Kammare, att man lagt skatt på lifsmedel. Den fattiga befolkningen skall betala skatt för att få äta bröd, fläsk och potatis. Är detta lämpligt, så synes det äfven lämpligt att snus, tobak och cigarrer beläggas med högre tull. I fall de nödvändigaste lifsförnödenheter skola åsättas tull, så böra ej de mindre behöfliga varorna gå fria från förhöjd tull. Jag yrkar därför afslag å Utskottets förslag i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Leijonhufvud: Då jag denna gång kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag, sker det icke därför att jag anser tobak vara ett olämpligt beskattningsföremål. Tvärtom anser jag tobak särdeles lämplig till kassaartikel. I alla andra länder beskattas tobaken högt, oaktadt denna beskattning der liksom här träffar äfven den fattiga befolkningen. Således — när den dag kommer då staten behöfver stora inkomster, kan tobaken lämpligen beläggas med högre skatt. Nu invänder man, att fabrikanten på sådant sätt får ett skydd och gör oskäligen vinst, men för min del har jag ej något emot att svenske medborgare göra vinst på sina näringar, då dessa bedrifvas ärligt.

Det är således icke från denna synpunkt som jag hyser några betänkligheter. Men jag tror icke, att det är möjligt att taga ut en stor skatt å tobak i form af finanstull, utan att på samma gång hafva en accis på den inhemska tobakstillverkningen. Kommer den dag, då

staten verkligen behöfver en hög tobakstull, vill jag rösta för en sådan i förening med en dylik accis. Men för närvarande är staten, enligt min åsigt, icke i behof af en förhöjd tull å tobak. Oaktadt Herr Finansministerns beräkningar, anser jag, att de beräkningar, som Friherre Fock gjort, hafva mera grund för sig.

Jag kommer således, såsom jag antydt, att för denna gång rösta för en lägre tull å tobak, men en annan gång, om statens behof det kräfer, för en högre och, i fall så erfordras, en mycket högre tullsats å denna vara.

Grefve Björnstjerna: Det förefaller mig vara ganska vågadt att i likhet med representanten från Göteborg antaga, att tullinkomsterna under nästa år fortfarande skola uppgå till höga belopp, derför att de under innevarande års första qvartal stigit, i synnerhet då man vet, att nu gynsamma omständigheter inträffat efter en nyss öfverstånden kris, då rörelsen alltid ganska hastigt tilltager. Om detta lyckliga förhållande kommer att fortfara, står icke i menskelig makt att med någon säkerhet förutsäga. Det torde då vara mycket riktigt, att Herr Finansministern icke beräknat inkomsterna högre än han gjort. Vi hafva nyligen kommit under fund med att, då inkomsterna beräknats höga, dessa icke uppgått till det beräknade beloppet, utan att en brist uppstått, som måst fyllas genom en ganska obehaglig direkt tilläggsbevillning. Detta är en missräkning, för hvilken en representation noga bör akta sig. Hon bör hellre se till, att inkomsterna beräknas låga. Jag kan deremot icke finna att skada uppstår, om, genom den ifrågavarande tullförhöjningen, statskassan får en ytterligare inkomst af 600,000 kronor. Man har ju under den föregående diskussionen rörande detta betänkande talat om, huru väl det skulle vara, om statsverket genom en eller annan högre tullsats finge till och med endast några tusen kronor mera i inkomst.

Att, såsom den siste talaren gjorde, räkna på att franska handels-traktaten skall komma att upphöra, tror jag vara ett misstag. Detta är en sak, som icke står i någons förmåga att kunna med säkerhet bestämma. Om man följt med förhandlingarne i tullfrågorna uti de franska Kamrarne under senare tiden, torde man finna, att frihandels idéer snarare der gått framåt än tillbaka. Under sådana förhållanden torde det snarare vara troligt, att traktaten kommer att förlängas än att den kommer att upphöra. Underhandlingar om en ny traktat kunna nemligen icke på några månader avslutas.

Man har sagt, att tobaken vore en nödvändighetsartikel för folket. Jag bestrider detta, den är endast en vana, intet annat. Men äfven om den vore en nödvändighetsartikel, kan jag icke se, att den föreslagna tullförhöjningen kan på något kämbart sätt menligt inverka på arbetarens kassa. Här är ju blott fråga om en förhöjning af 30 öre per kilogram. Huru mycket gör detta på en cigarr? Det måste vara högst obetydligt. Dessutom ber jag få nämna att, efter hvad en person, som har fullt reda på förhållandena, för mig uppgifvit, de cigarrer, som importeras, icke rökas af den fattiga befolkningen; dessa importerade cigarrer äro af en finare sort, som endast användas af

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

de förmögnare klasserna. Arbetarne deremot begagna cigarrer, tillverkade af svenska tobaksblad.

Jag kan icke heller se, att en förhöjd tull å tobak kan verka vare sig till nytta eller skada för våra tobaksfabriker. Tobakstullen är helt simpelt en finanstull. Om denna tull nu lemnar skydd för våra fabriker, lemnar den samma skydd, hvarken mer eller mindre, om den höjes, blott att samma proportion som nu mellan råvaran och den arbetade varan bibehålles. Jag tillåter mig tillägga: Våra tobaksfabriker stå sig nu utmärkt väl. Detta är särdeles glädjande, helst dessa fabriker använda icke allenast utländsk, utan äfven inhemsk tobak och detta till en ganska betydlig grad. För dem, hvilka så ifrigt yrka skydd för våra egna produkter, torde det då icke kunna vara annat än välkommet, om den svenske jordegaren, som kan producera tobak, också får något mera betaldt för sin vara; och detta torde kunna ske, om tullen på den utländska något höjes.

Jag kan ej fatta hvad Herr J. Rundbäck menar, då han säger, att tullen å tobak icke inverkar i någon synnerlig grad på statens inkomster. Tager han endast tullen å snus i betraktande, har han visserligen rätt. Men fäster man sig deremot vid tullen å den oarbetade tobaken, inbringade den år 1878 den ganska vackra summan af 2 $\frac{1}{2}$ million kronor.

Då jag således icke kan finna, att de här föreslagna tullsatserna det ringaste inverka hvarken till nytta eller till skada för våra tobaksfabrikanter, men deremot kunna vara till fördel för landets tobaksodlare; då jag ytterligare icke kan dela de farhågor, som uttalats att de skulle hafva till följd ett storartadt lurendrejeri, och då man väl kan hafva anledning vänta, att norska stortinget skall förena sig om samma tullbestämmelser som vi, kan jag icke finna några skäl, som tala för bortkastandet af denna ganska beaktansvärda statsinkomst. Jag tillåter mig slutligen anmärka, att då jag förmodar att norska stortinget icke heller vill afstå från en dylik inkomst, man väl icke får taga för så alldeles gifvet hvad talaren på göteborgsbanken hållit före, nemligen att stortingets beslut i frågan skall blifva i en motsatt rigtning mot den af mig antydda.

Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Herslow: Jag skall fatta mig helt kort. Mot tull å tobak såsom en indirekt skatt har jag föga att invända. Men hvad jag anser vara af större vikt är principen att i fråga om tull-lagstiftning i allmänhet en viss fasthet måste vara rådande. Detta experimenterande genom att det ena året efter det andra ändra tullsatserna finner jag i högsta grad förkastligt. Då så nyligen som i fjor en tullförhöjning å tobak beslöts, så är det väl nödvändigt att låta någon tid förflyta, innan vi åter göra samma experiment. Ingenting verkar så skadligt på näringsarne och deras existens som den i följd af ett dylikt sätt att handhafva tull-lagstiftningen uppkommande osäkerhet, som dessutom framkallar en mängd osunda och på slumpen beroende spekulationer, likasom jag ock anser, att hvarje tullförhöjning, hvarigenom en premie gifves åt en viss näring, innebär en orättvisa mot öfriga

näringar. Genom den i fjor verkställda tullförhöjningen å tobak steg värdet af produktionen af denna vara här i landet från 450,000 kronor till närmare 1 million kronor. Att nu åter fördubbla denna inkomst för den ganska inskränkta del af landet, der denna näring kan drivas, anser jag icke vara rätt välbetänkt. Jag tror visserligen, att vi någon gång kunna komma derhän, att vi måste ytterligare höja tullen på tobak. Men innan vidtagandet af en sådan åtgärd bör dock någon tid hafva förflutit samt statens behof göra densamma till en bjudande nödvändighet; i hvilket fall det ock torde blifva erforderligt att tänka på införandet af accis eller beskattning på den inhemska tobaksodlingen.

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

Ett annat argument, som för mig är afgörande, är det, att, enligt min öfvertygelse — som jag är glad öfver att höra delas af flera framstående finansierer, bland andra af Herr ordföranden i Bevillnings-Utskottet — den af Kongl. Maj:t föreslagna tullförhöjningen å tobak ingalunda är nödvändig för att bringa jevigt i budgeten.

Chefen för Finansdepartementet har hållit före, att den Kammare, som beslutit stegring i tullen å de fattiges lifsförnödenheter, väl icke gerna kan neka en sådan stegring i fråga om en njutningsartikel. Jag beklagar det förstnämnda, men ser deri ingalunda någon nödvändighet att besluta det sistnämnda. Derför att jag fördyrat de fattiges nödvändighetsartiklar, måste jag väl ej behöfva göra äfven njutningsartiklarne dyrare för dem. En sådan konsekvens får man väl icke tillämpa. Skulle detta argument möjligen få någon kraft, så borde man väl snarare vända om satsen och säga: eftersom vi beslutat att göra de fattiges nödvändighetsartiklar litet dyrare än förut, så böra vi nu icke gå in på att stegra priset på deras njutningsartiklar.

Då jag sålunda för min del finner den föreslagna tullförhöjningen icke vara billig och rättvis, icke ekonomiskt förständig samt slutligen ej vara af nödvändigheten påkallad, så yrkar jag bifall till Bevillnings-Utskottets förslag. Frågan står ju oss alltid öppen för upptagaude ånyo i framtiden, om så finnes behöfligt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har icke förut deltagit i diskussionen rörande detta tullbetänkande; den har hufvudsakligen utgjort en strid mellan frihandlare och protektionister, och då det alltid förefallit mig som om frihandlarne hade rätt, teoretiskt sedt, men att protektionisterna deremot hafva rätt, när man ser frågan praktiskt och från erfarenhetens synpunkt, så har jag nu endast hört på, för att kunna inhemta några nya upplysningar för mitt omdöme. Men oakadt jag uppmärksamt lyssnat till hvad som blifvit sagdt, får jag bekänna, att jag derunder icke fått höra något nytt, utan endast gamla skäl och fraser upprepas, och jag befinner mig precis på samma ståndpunkt i frågan nu, som vid diskussionens början.

En sak ber jag emellertid att få säga och beklaga, och det är, att såväl nu som tillföre vid behandlingen af tullfrågor uttrycket: "de fattige" så mycket missbrukas, att jag rent af tycker synd om dem, ty icke är det den fattige arbetarens bästa våra frihandlare förfäktat. När derför frihandlarne säga, att det är med hänsyn till

ingående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

“de fattige“ som de drifva sina satser, så hade de väl också bort taga bort tullen å den artikel, hvarom fråga är i 59:de punkten i betänkandet, ty den artikeln begagnas nog bra mycket af frihandlarne, när de påstå sig föra de fattiges talan.

Nu för man det talet om de fattige och om skyddandet af deras intressen, på samma gång som man dikterar en tulltaxa, der man lägger tull på varor, som af den fattige mest förbrukas. Man lägger t. ex. icke hög tull på den rikes tobaksförbrukning, utan det är på den fattiges, som afgiften lägges. Man beskattar mest den billiga tobaken, och de fattige lära icke röka de dyrbara havanna-cigarrerna. Desse få betala flera gånger högre tull, i förhållande till varans värde, än den rike, som röker de dyrbarare cigarrerna. Om man ser efter

Kommerskollegii berättelser, så skall man få se, hurusom de, som begagna den billigare tobaken, nemligen stjelk- och råtabak, få betala 60 procent af varans värde i tull, då deremot den, som röker fina cigarrer och cigaretter, icke behöfver betala mera än 19 procent i tull! Under det att man dikterar en sådan tulltaxa, säger man likväl, att det sker i den fattiges intresse!

Samma förhållande är det, om man betraktar de tullsatser, som äro satta på tyger och dylikt. Der beräknas tullen efter vikt, och följaktligen måste den fattige arbetaren, om han skall köpa sig en importerad vara, betala för sin grofva, och följaktligen tunga rock många gånger högre tull i förhållande till rockens värde, än den rike sprätten för sina dyrbara, men lätta klädespersedlar.

Går jag till vinerna och tullsatserna för dem, så finner jag att samma förhållande eger rum. Staten tager samma tull för en kannu vin, som kostar en krona buteljen, som staten tager för champagnevin och gamla, dyrare viner, hvilka kosta 8 å 10 kronor buteljen! Allt detta sker dock under påstående, att det är de fattiges intresse man förfäktar och deras rätt man bevakar, och genom ett sådant tal får man arbetarne och den fattiga befolkningen på sin sida, under försäkran om, att det är deras rätt man förfäktar, då man antager sådana tullsatser. Jag kan dock icke vara med om att, under sken af att hjälpa den fattige, man försöker på allt sätt klämma honom.

När under förra årets riksdag fråga var om tobakstullen, så föreslog Kongl. Maj:t i sin proposition, hvilken bifölls af Riksdagen, att man skulle höja tullen på oarbetad tobak och stjelk, som förbrukas af den fattiga befolkningen, men tullen å cigarrer och cigaretter höjdes icke med ett enda öre. Huru har man väl nu förfarit, när fråga var att förvandla tullsatserna från beräkningen för skålpund till beräkningen efter kilogram? Jo, när det var fråga om stjelk och råtabak, d. v. s. den egentliga råvaran, så icke blott behöll man den gamla tullsatsen, utan densamma höjdes något litet. Den skulle nemligen, noga räknadt, hafva utgjort 98,81 öre för kilogrammen, men i dess ställe höjde man densamma till en krona. Då man deremot skulle förvandla tullsatsen på cigarrer och cigaretter, för hvilka man nu betalar 1 krona 30 öre per skålpund, så skulle tullsatsen för en kilogram egentligen hafva utgjort 3 kronor och några öre, men då nedsatte man tullsatsen deremot till tre kronor i jemnadt tal. Detta

skulle väl också vara för att hjälpa de fattiga, kan jag tro. För min del kan jag icke annat än på det bestämdaste ogilla ett sådant förfaringsätt.

Jag vill dock för min del vara med om en förhöjning af tullen å tobak, därför att, äfven om den begagnas af den fattiga befolkningen, så är den dock icke en ren nödvändighetsvara, utan en lyxartikel, som man kan sluta upp med att begagna, när man icke har råd att skaffa sig densamma. Af detta skäl är jag med om en tullförhöjning å denna vara, och jag tror, att jag har ett ytterligare skäl dertill i nödvändigheten att bereda staten ökade inkomster. Visserligen säger Bevillnings-Utskottet nu såsom vanligt, att det förefinnes inga uppfyllda behof, men jag, som har äran att vara ledamot i Stats-Utskottet, har en annan erfarenhet härom och vet, att det tvärtom finnes många behof att fylla. Det skulle därför förvåna mig, om Andra Kammaren icke skulle vara med om att bevilja staten en inkomst, då det kan ske på detta sätt, der det icke drabbar en nödvändighetsvara utan en lyxartikel. Jag gör detta också, därför att det finnes en statsbrist, och jag är öfvertygad om, att vi icke lära kunna hoppas att vinna bifall af Regeringen för en framställning, som går ut på afskrifning af grundskatter och indelningsverk, förrän man betäckt denna brist i statskassan, ty om vi laborera med en brist, så komma vi icke till det mål, vi sträfva efter, nemligen reglering af våra skatteförhållanden. Det är för att få denna brist fylld, som jag vid ett tillfälle sådant som detta vill förskaffa staten högre inkomster.

När jag således vill vara med om att bifalla den Kongl. propositionen, så vill jag dock icke bifalla densamma alldeles oförändrad. Jag vill nemligen vara med om, att tullen å tobak, oarbetad, blad och stjelk höjes till 1 krona 25 öre per kilogram och för arbetad tobak, andra slag, till 1 krona 50 öre per kilogram, men jag kan icke gilla Kongl. Maj:ts proposition deruti, att tullen å cigarrer och cigaretter höjes till allenast 3 kronor 50 öre per kilogram, utan får därför yrka, att Kongl. Maj:ts proposition må bifallas med den förändring att tullen på cigarrer och cigaretter höjes till 4 kronor i stället för till blott 3 kronor 50 öre. Detta är nära öfverensstämmande med det yrkande, som i Andra Kammaren gjordes vid förra årets riksdag och som föll på allenast några få röster.

Herr Torpadie: Endast för att få tillfälle att instämma med den ärade talaren på malmöbänken, som nyss hade ordet, har jag nu, Herr Talman, begärt detsamma. De åsichter han uttalade om den ifrågavarande förhöjningen i tobakstullen synas mig vara alldeles rigtiga, och jag skall därför förena mig i hans yttrande och yrkande.

Herr Abr. Rundbäck: Många inkonsequenser och motsägelser har jag hört under den långa debatt i tullfrågan, som här pågått dessa dagar alltsedan Lördagen, och dessa motsägelser hafva icke varit minst i den del af debatten som i dag egt rum. Förut har man från protektionisternas sida hört uppgifvas, att det skulle vara alldeles nödvändigt att hafva tull på alla lifsförnödenheter för att sålunda

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)

höja statens inkomster: nu deremot försäkra de, att detta argument icke vidare gäller. Förut har man icke velat höra på det påståendet, att man i den fattigare befolkningens intresse icke borde lägga skatt på lifsförnödenheter; nu hörde vi åter af en talare på jönköpingsbänken just de fattigas intresse åberopas för att man icke borde höja tullen på tobak. Å andra sidan deremot har man förut velat underkänna det argumentet, att man icke borde pålägga några tullsatser endast för att sålunda förskaffa staten inkomster, men i dag har man från den sidan just framdragit detta såsom ett ytterst giltigt argument. Jag hoppas likväl kunna bevisa min konsekvens i dessa tullfrågor, enär jag hela tiden varit emot alla tullar å lifsmedel och förhöjningen i andra tullsatser och äfven nu är det i afseende å tobak.

Jag har likväl icke nu begärt ordet endast för att udderrätta Kammaren, huru jag i denna fråga skall rösta, utan jag har gjort det hufvudsakligen med anledning af ett yttrande, som under debatten faldes af Herr Finansministern. Han erinrade oss nemligen, att vi hade en sväfvande statsskuld i Statskontoret, som under loppet af sex år borde gäldas. I fjor tog jag mig friheten erinra, att en sådan sväfvande statsskuld fans, men fick häremot uppbära motsägelser såväl från detta som från andra håll. Det är mig i sanning en bitter glädje att nu höra, att jag likväl hade rätt i mitt påstående. Vi böra väl då tänka på några åtgärder för att betala denna statsskuld. Genast vid riksdagens början påpekade jag, att vi borde göra detta, och jag hemställde då till Stats-Utskottet, att det i tid måtte uppgöra förslag härom och underställa detsamma Riksdagens pröfning och icke uppskjuta dermed till riksdagens sista dagar, men ännu i denna dag har Stats-Utskottet icke behagat lyssna till denna billiga begäran. Ännu hafva vi icke fått höra ett enda ord om, huru vi skola ställa till, för att få denna skuld betald. Bevillnings-Utskottet har snart att uppgöra inkomst- och utgiftsbevillningen för nästkommande år och med anledning deraf vill jag redan nu lägga detta Utskott på hjertat att då icke endast tänka på, huru de löpande utgifterna skola betäckas, utan äfven samtidigt vara betänkt på vidtagande af åtgärder för amortering af ifrågavarande statsskuld.

Det är för att få göra denna vördsamma erinran och hemställan till Utskottet, som jag nu begärt ordet.

Herr Wigardt: Ehuru jag visserligen anser tobaken för en mera lämplig artikel att beskatta än spanmälen, malen eller omalen, kan jag dock icke bidraga till någon tillökad skatt på tobak.

Jag motarbetade frågan om en sådan förhöjning redan i fjor och kommer att göra det såväl nu som allt framgent.

Man må huru mycket som helst säga, att tobak icke är någon nödvändighetsartikel, så måste väl ändock en hvar af oss erkänna, att bruket af denna vara är så sammanvuxet med hela den manliga befolkningen i Sverige, att man omöjligt kan vara den förutan.

Man har också såsom ett skäl för höjande af tullen å tobak sagt, att man ville derigenom söka skydda de inhemska fabrikanterne.

För min del får jag dock säga, att jag anser det skydd de redan erhållit vara alltför stort och att det är den fattiga befolkningen som får betala detta.

Lika med föregående talaren tror jag icke, att vinsten för staten af denna förhöjning i tullen å tobak skulle blifva så synnerligt stor, och då dessutom Första Kammaren redan antagit Bevillnings-Utskottets förslag, kan jag för min del icke annat än önska, det denna Kammare gör detsamma, hvarför jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

*Angående
tullafgifterna
för tobak.
(Forts.)*

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag unnar gerna hvarje människa att behålla sin glädje och det är derföre icke roligt att behöfva taga en sådan glädje från någon. Herr Abr. Rundbäck har uttalat sin glädje öfver att han hade rätt, då han såväl vid slutet af sista riksdagen som vid början af detta års riksmöte antydde, *att en större del af Statskontorets behof af förskott berodde på statsbrist*. Jag tror dock icke att Herr Rundbäck hvarken i fjor eller vid denna riksdag hade så aldeles rätt i detta hänseende.

Detta åter beror till största delen derpå, att en del af statsinkomsterna inflyta först efter utgången af det år, för hvilket de finnas i riksstaten uppförda. Emellertid förhåller det sig verkligen så, enligt hvad en i Stats-Utskottet uppgjord utredning visar, som snart inkommer till Riksdagen, att en verklig statsbrist förefans redan vid 1878 års slut, hvilket ock i statsverkspropositionen angifves. Jag kan nu icke på siffran uppge, huru stor denna brist var, ty det känner jag ännu icke exakt; men i alla händelser måste bristen på något sätt betäckas. Herr Rundbäck uttalade ett beklagande öfver att Stats-Utskottet icke tidigare kommit in med någon utredning i detta ämne, men till svar derå ber jag att få nämna, att Statskontoret först helt nyligen afslutat räkenskaperna för år 1878; innan det skett har det varit omöjligt att få reda på huru saken stälde sig vid nämnda års slut, och för den derefter förflutna tiden är det ännu omöjligt att med säkerhet säga, huru förhållandet i detta afseende gestaltar sig, ehuru bristen med säkerhet minskats.

Herr Asker: I öfverensstämmelse med de åsigter, som jag förut tagit mig friheten uttala, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag i denna punkt. Jag betvivlar, att det kan vara fullt lämpligt och ändamålsenligt att nu höja tullen på varuartiklar, med hänsyn hvar till så nyligen, som vid nästföregående riksdag, tullförhöjning egde rum.

Häruti förenade sig Herr *Stormats Mathias Olsson*.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de yrkanden, som förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 92—95.

Blefvo äfven bifallna.

Angående
tullafgifterna
för Vagnar
och Åkdon.

Punkten 96.

Uti rubriken *Vagnar* och *Åkdon* hade Kongl. Maj:t föreslagit den förändring, att näst efter åkdon skulle insättas orden "Jernvägsvagnar inbegripna."

Härjemte hade Friherre Klinckowström hemställt, att införseltullen måtte höjas å trillor och slädar från nuvarande 25 kronor till 37 kronor 50 öre, å mindre, halftäckta, fyrhjuliga vagnar från 50 kronor till 100 kronor samt å fyrhjuliga vagnar, andra slag, från 100 till 150 kronor.

I anledning af dessa framställningar var af Utskottet den hemställen gjord,

att Riksdagen ville, med afslag å hvad Friherre Klinckowström föreslagit, åt rubriken *Vagnar* och *Åkdon* gifva följande af Kongl. Maj:t föreslagna lydelse:

"*Vagnar* och *Åkdon*, jernvägsvagnar inbegripna:

arbetsfordon och lastvagnar	1 stycke	5 kronor,
tvåhjuliga och slädar	1 "	15 "
fyrhjuliga:		
trillor	1 "	25 "
halftäckta mindre	1 "	50 "
andra slag	1 "	100 "

Anm. Uppstår tvifvel till hvad slag ett åkdon är att hänföra, utgår tullen med 10 procent af dess värde, dock ej utöfver 100 kronor".

Herr Granlund yttrade! Herr Talman! Jag har begärt ordet icke för att yrka någon förändring i den af Utskottet föreslagna tullen på åkdon, utan endast för att fästa uppmärksamheten på den oegentlighet jag anser ligga i bestämmelsen, att jernvägsvagnar blifvit ställda i samma kategori, som andra åkdon. Sålunda skall en lastvagn, sådan som begagnas för jernvägstrafiken och som till och med kan kosta 1,500 à 2,000 kronor, draga samma tull som ett vanligt arbetsåkdon. Jag hemställer om detta kan vara rätt. En lastvagn för landsvägen kostar från 100 till 200 kronor, en lastvagn för jernväg 10 gånger denna summa. Går jag så till andra slag af åkdon, så skall en jernvägspassagerarevagn, som kostar 10 à 12,000 kronor icke draga högre tull än en vanlig kalesch? Icke heller detta anser jag vara lämpligt eller billigt. En första klassens passagerarevagn kan kosta till och med 15,000 kronor, en större kupé eller arbetsvagn cirka 2 à 3,000 kronor. Vi hafva ju redan i vårt land icke så få verkstäder för tillverkande af jernvägsvagnar; och är det väl rätt att åsätta deras dyrbara tillverkningar en tullafgift, som är så obetydlig, att den i sjelfva verket icke kan kallas för tull. Hvar och en inser ju lätt, hvilken betydlig skilnad i kostnad det är på en jernvägsvagn och andra åkdon. Och de materialier, som användes till förfärdigande och komplettering af en 1:sta klassens passagerarevagn draga i och för sig en ganska hög tull. Utskottet har sagt, att de nuvarande tullsattserna för ifrågavarande artiklar ungefärligen motsvara 10 procent af

dessas värde. Men huru håller den uppgiften streck, då på en vagn som kostar kanske sina femtontusen kronor tullen icke är högre än 100 kronor? Och lika litet håller Utskottets beräkning streck med afseende på lastvagnar, då ju deras värde uppgår till tusentals kronor, men tullen endast utgör 5 kronor. Icke heller går Utskottets beräkning ihop med vanliga åkdon — ty den nuvarande tullen utgör icke mer än högst 5 procent, icke 10. Såsom jag redan sagt, har jag icke något yrkande att framställa, men jag har ansett mig böra påpeka det oegentliga uti, att jernvägsvagnar skola vara likställda med andra vagnar.

*Angående
tullafgifterna
för Vagnar
och Åkdon.
(Forts.)*

Medan jag har ordet, ber jag att få justera en uppgift, som för några dagar sedan lemnades af en talare på göteborgsbanken angående antalet arbetare vid våra fabriker och handtverkerier, hvilket han uppgaf skulle utgöra endast femtontusen och några hundra, qvinnor och barn inberäknade. Visserligen har jag sedan i en tidning läst, att han då skulle afsett endast de skyddade näringarne. Men jag frågar då, hvad menar den ärade talaren med skyddade näringar? Är det meningen, att den industri skall kallas skyddad, hvars tillverkningar äro belagda med någon tull, om än aldrig så obetydlig; och den icke skyddade industrien skulle då vara den, hvars tillverkningar icke alls draga någon tull? Som sagdt, jag vet icke, huru han beräknade den olika industriens arbetare. Emellertid förhåller det sig med antalet arbetare i sjelfva verket så, att det år 1874 utgjorde vid fabrikena 59,654 och 1878 55,315; det hade då blifvit en minskning af 4,339. Vid handtverkerierna åter voro år 1874 anställda 27,051 arbetare och 1878 51,932. Räkna jag ihop samtliga arbetare vid fabriker och handtverkerier, så utgjorde de utom qvinnor och barn år 1874 86,705 och år 1878 86,414. Om man sammanräknar så väl fabrikanter som handtverkare och deras arbetare, så uppgå de år 1878 till 109,375; det blir således ett litet plus i den ärade talarens beräkningar.

Jag har velat nämna detta, på det icke i protokollet den uppgift skulle stå oemotsagd, att vår industri icke sysselsätter mera än femtontusen och några hundra arbetare,

Herr Hedlund: I afseende å den siste ärade talarens anmärkning rörande tullsatserna å vagnar och åkdon, måste jag erkänna, att han hade skäl för sin mening beträffande jernvägsvagnar. Men deraf följer ingalunda, att tullen på dessa vagnar är för låg, utan att möjligen tullen på några andra är för hög. Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid denna sak, emedan talaren icke gjorde något yrkande, och det torde ock vara bäst att dröja med ett sådant till en kommande riksdag.

Deremot kan jag icke lemna ovederlagdt den ärade talarens påstående, att jag skulle hafva låtit komma mig till last att hafva mer eller mindre uppsåtligt lemnat Kammaren felaktiga uppgifter. Ty jag är angelägen om, att de uppgifter, som jag lemnar, icke må anses vilseledande. Mitt af den ärade talaren åsyftade yttrande var, att antalet arbetare vid de inom landet *hufvudsakligen mest skyddade nä-*

Angående
tullafgifterna
för Vagnar
och Åkdon.
(Forts.)

ringarna var så och så stort, och jag skall be att få nämna, hvilka näringar, jag dermed afsåg. Jag skall dervid icke fästa mig vid arbetareantalet vid hvar och en af dem, utan endast uppgifva deras olika slag. De voro bleckslagerierna, läderfabrikerna, bomullsspinnarierna, klädesfabrikerna, sidenfabrikerna, sockerraffinaderierna, m. fl. Deremot upptog jag icke mekaniska verkstäder med deras betydliga antal arbetare, ej heller tändsticksfabrikerna, och detta af helt naturliga skäl. Det gälde nemligen endast att jemföra de skyddade näringarne med den viktiga näringsgren, som vi ega i vår sjöfart, hvars intresse sammanhänger på det närmaste med franska traktaten. Det var på den grund som jag kom till slutsumman 15,281.

Hvad för öfrigt beträffar sammanlagda antalet arbetare vid alla näringsgrenar, d. v. s. vid samtliga handtverkerier och fabriker inom landet, så skall jag be att få komplettera den ärade talarens uppgifter med några siffror, hvilka derjemte böra vara upplysande för talaren på Venersborgsbänken, hvilken yttrade, att den svenska industrien utvecklats sig endast i proportion till befolkningens tillväxt. Med afseende härå ber jag att få upplysa, att, då antalet handtverksarbetare i städer och köpingar år 1869 uppgick till omkring 14,000, hade det år 1878 stigit till omkring 28,000, således med öfver 50 procent, under det att folkmängden under samma tid ökats med endast 12 à 13 procent. På landet, der handtverkarnes antal år 1869 belöpte sig till 5,515, hade detta år 1878 stigit till 8,464. Fabriksarbetarnes antal, som år 1869 utgjorde 36,500, hade år 1878 ökats till omkring 63,400.

Det torde härå vara klart, att uppgiften, det industrien tillväxt endast i jembredd med folkmängdens tillväxt, icke varit enligt med verkliga förhållandet.

Herr Abr. Rundbäck: Det gladdade mig verkligen att höra, det den förste talaren under denna öfverläggning icke framstälde något yrkande på ytterligare tullskydd i denna punkt. Men då han bad att få justera ett yttrande af en annan talare, skall jag deremot be att få göra en anmärkning mot den ärade talarens själf och alla hans liktänkande i afseende på det slagord, som flera gånger under diskussionen angående tullbevillingen blifvit upprepadt. Man har nemligen sagt, att det tullsystem, som hittills följts, varit en så absolut frihandel, att vi ställt de inhemska näringarne utan allt skydd och upplåtit den inhemska marknaden utan hvarje inskränkning till fri täflan åt utländingen. I *den* meningen är emellertid ingen nation i hela världen frihandlare, utan alla äro de mer eller mindre protektionister. Att Sverige i det fallet icke utgör något undantag, bevisas bäst af hela denna digra lunta, der hundratals tullsätser och tusentals olika artiklar förekomma. Och just i den nu föredragna punkten torde man tydligt kunna se, huru verkligt skyddad vår industri i många fall är och hvilket obefogadt slagord, för att förvilla opinionen, det är att säga, att frihandlarne vilja hafva en absolut frihandel utan allt slags skydd.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 97.

Bifölls.

Punkten 98.

I denna punkt hade Utskottet utlåtit sig öfver dels af Kongl Maj:t, dels af Friherre Klinckowström framställda förslag till förändrade bestämmelser i fråga om tull för *Vin* samt hemställt: *Angående tull för Vin.*

“a) att, derest den med Frankrike nu gällande handelstraktat kommer att för nästkommande år förnyas, rubriken *Vin* må erhålla följande förändrade lydelse:

Vin, alla slag:

af till och med 21 procents alkoholhalt:

på fastager	1 kilogram	— 16,5 öre,
på buteljer	1 liter	— 21 öre,

af mera än 21 procents till och med

25 procents alkoholhalt:

på fastager	1 kilogram	— 45 öre,
på buteljer	1 liter	— 80 öre,

af högre alkoholhalt än 25 procent;

tullbehandlas såsom Likör; men

b) att i motsatt fall tullavgiften å vin af till och med 21 procents alkoholhalt höjes, för vin på fastager till 25 öre per kilogram och för vin på buteljer till 30 öre per liter, hvaremot rubriken i öfrigt bibehålles sådan densamma blifvit af Utskottet här ofvan föreslagen“.

Utskottets hemställan i *mom. a)* bifölls.

I fråga om *mom. b)* anförde

Herr Lönegren: Herr Talman! Mine Herrar! Den handelstraktat, som år 1865 afslöts med Frankrike, medförde många väsentliga ändringar i vår tull-lagstiftning. Särskildt i afseende på vintullen egde ganska stora rubbningar rum. De vinsorter, som hålla 21 procent alkoholhalt och derunder, fingo sig en tull ålagd af 7 öre per skålpund, då de inkomma på fastager, och 55 öre per kanna, då de inkomma på buteljer, hvaremot de förut gällande tullsatserna, 14 öre per skålpund och 1 krona 75 öre per kanna, bibehöllos för de starkare vinerna, det vill säga de, som innehålla mer än 21 procent alkohol. Vid förledet års riksdag hemstälde jag till denna Kammare om en ändring härutinnan och påpekade den stora orättvisa, som dessa tullsatser medförde, derigenom att de billigare och simplare vinerna drogo den högre tullen, under det att de dyrbarare införas mot den lägre eller halfva beloppet och derunder. Genom det beslut, som Riksdagen då fattade, blef förhållandet ännu värre. Då bestämdes

Angående
tull för Vin.
(Forts.)

nemligen tullen för vin af mer än 21 procent alkoholhalt, på fastager, till 20 öre per skålpund, och på buteljer till 2 kronor per kanna. Derigenom har också inträffat, att de finaste Bordeaux- och rhenska viner draga en tull af 42 öre per kanna, under det sherry och portvin öfver 21 procent, som äro mycket billigare, äro åsatta en tull af 1 krona 20 öre per kanna; tullen å en butelj champagne är 16 öre, under det att den billigare sherryn, om alkoholhalten öfverstiger 21 procent, drager 57 öres tull pr butelj. Jag kan omöjligen finna, att detta är orättvist.

Vid förlidet års riksdag meddelade Bevillnings-Utskottets ärade ordförande, att det är alkoholhalten i vinet, som beskattas. Jag bestrider icke att detta är öfverensstämmande med uppfattningen inom Utskottet och uppgifvet i Utskottets betänkande, men jag bestrider riktigheten af detta beskattningssätt. Jag kan nemligen icke inse, att spriten är den viktigaste beståndsdel i vin och att det är den ensamt, som skall förtullas. Men om man skall beskatta endast alkoholen i vinet, då bör förtullning ske på annat sätt än nu. Vin förekommer med mycket olika sprithalt, från 6 å 7 till 23 å 24 procent; innehåller vinet mer än 25 procent, så tullbehandlas det icke längre såsom vin, utan såsom likör. Efter nuvarande tulltaxa förtullas allt vin, som innehåller från och med 6 till och med 21 procent alkohol, efter den lägre tullsatsen, d. v. s. 7 öre per skålpund och 55 öre per kanna, men om profvaren visar 21½ procent, så skall tullen tre å fyrdubblas; och detta är i min tanka orimligt och obilligt. Vill man beskatta alkoholen i vin, bör man i afseende på tullbehandlingen af denna vara påbjuda samma metod, som redan är föreskrifven i afseende på brännvin och sprit och som i betänkandet är föreslagen för ättika, det vill säga, att tullen höjes för hvarje procent alkohol eller syrehalt; men för min del skulle jag icke vilja i afseende på vin förorda denna metod, ty jag anser den icke dervidlag lämplig. Skall man bibehålla det gamla systemet, bör en annan gräns mellan de starka och svaga vinerna bestämmas, och anser jag i så fall en alkoholhalt af 18 å 19 procent såsom vida lämpligare än den nu bestämda af 21 procent.

Med franska traktaten afsågs naturligtvis att underlätta införsel till Sverige af franska viner. Men samma förmåner, som i sådant afseende medgäfvos Frankrike, medgäfvos äfven andra länder. Importen af vin från Frankrike är visserligen ganska stor, ty den uppgick 1877 till öfver 1,800,000 skålpund; men hela importen af vin samma år utgjorde 6,437,000 skålpund, hvaraf den största quantiteten tillfördes oss från Spanien och Portugal, hvilka länder producera företrädesvis starka viner. Af den nyssnämnda totalimporten blef emellertid endast en ringa del, eller 453,000 skålpund, belagd med den högre tullafgiften, hvaremot återstoden, eller nära 6,000,000 skålpund införtullades mot den lägre tullen. Köpmännen akta sig nemligen för att requirera vin, som öfverstiger 21 procent alkoholhalt; och om sådant vin ändock till dem expedieras, så sker det i allmänhet på afsändarens risk. I fjor, då Riksdagen bestämde en förhöjning af tullen på vin öfver 21 procent alkoholhalt på fastager från 14 till 20 öre per skålpund, inträffade

det, att en vinhandelsfirma, som hade ett större förråd vin af detta slag qvarliggande på nederlag, reexporterade denna vara på utlandet, ät derstädes uppspäda densamma, hvarefter hela partiet med samma artyg återkom hit; och som varan *då* höll under 21 procent alkohol, blef tullen bestämd till endast 7 öre per skålpund i stället för 14 eller 20.

Bevillnings-Utskottets ordförande medgaf i fjor, att det säkerligen skulle komma att medföra ganska väsentliga fördelar och framför allt enkelhet och reda, om allt vin förtullades lika; men man kunde ej komma derhän, enär franska handelstraktaten då lade hinder i vägen derför. Jag visste nog detta, och föreslog derför den högre tullen endast för den händelse, att denna traktat skulle med förra året upphöra att vara gällande. Då nu Bevillnings-Utskottet i år föreslagit alternativa tullsätser och Kammaren antagit sådana, tvekar jag icke att ånyo framkomma med förslag om gemensam tull på alla viner och att i sådant hänseende hemställa, att Kammaren beslutar, att vin af till och med 25 procents alkoholhalt skall draga en tull af 30 öre per kilogram, om varan inkommer å fastager, och 65 öre per liter, om införseln sker på buteljer, allt naturligtvis såsom alternativ tullsats att tillämpas, om handelstraktaten med Frankrike med detta år upphör att vara gällande. Jag skulle vilja gå ännu högre i afseende på vin, inkommet på fat; men då icke motion är väckt om högre tull å de svagare vinerna än 14 öre per skålpund, har jag icke rättighet dertill. Genom antagande af mitt förslag skulle staten emellertid få en inkomstillökning, som torde kunna beräknas till inemot 4 à 500,000 kronor.

Grefve Sparre: Jag ber att få instämma i Herr Lönegrens förslag. Det har för mig blifvit uppgifvet, att den nuvarande olika tullbehandlingen af vin af till och med 21 procents alkoholhalt och vin, som öfverstiger denna procent, är alldeles orimlig. Och att på grund af franska traktaten införa de starkare vinerna i landet emot en tull, som icke står väl tillsammans med tullen å öfriga viner, kan icke vara rätt. Jag tror derför, att det vore af vigt att få denna skilnad utjämnd på det sätt Herr Lönegren föreslagit. Och då man icke gerna kan påstå, att vin är en förnödenhetsvara, så läser Kammaren icke heller behöfva tveka om att bifalla Herr Lönegrens förslag.

Friherre Fock: Det yrkande, som blifvit först nu framställt och som afgifvits af en person med den sakkunskap som den ärade representanten från Norrköping, skulle jag för min del gerna vilja biträda, helst som det säkerligen skulle medföra många praktiska fördelar i och för tullbehandlingen. Men jag ber Kammaren besinna, att detta dock är en fråga, som, efter hvad jag tror mig veta, för närvarande är föremål för en särdeles omfattande undersökning, bland annat af en i England tillsatt kommission, förutom af den svenska tullkomitén, hvilken icke heller inom sig är i saknad af sakkunnige personer.

Att det under sådana förhållanden är temligen vanskligt att på rak arm fatta beslut i det af Herr Lönegren föreslagna syfte, torde

Angående
tull för Vin.
(Forts.)

vara temligen uppenbart och jag vågar därför hemställa, huruvida icke Kammaren för närvarande skulle anse bäst att låta bero vid hvad Utskottet föreslagit och Första Kammaren redan godkänt. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets ifrågasvarande hemställan som ock på antagande af det ändringsförslag, Herr Lönegren framställt; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt anställdes, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i 98:de punkten mom. b) af Betänkandet N:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren beslutat den förändring uti de af Utskottet i nämnda punkt af dess förevarande Betänkande föreslagna tullafgifter, som Herr Lönegren under öfverläggningen påyrkat.

Omröstningen visade 47 ja mot 103 nej; varande således af Kam-maren beslutadt, att, i händelse franska handelstraktaten kommer att upphöra, tullafgiften å vin af till och med 25 procents alkoholhalt bestämmes för vin på fastager till 30 öre per kilogram och för vin på buteljer till 65 öre per liter, hvaremot rubriken i öfrigt skulle bibehållas sådan densamma af Utskottet föreslagits.

Mot detta beslut anmäldes reservation af Herr *Olof Jonsson*.

Punkten 99.

Om införseltull
å Vindrufvor.

I anledning af Friherre Klinckowströms förslag, att *Vindrufvor* måtte åsättas en införseltull af 20 öre per skålpund, hade Utskottet gjort följande hemställan:

a) att, derest den med Frankrike nu gällande handelstraktat kommer att för nästkommande år förnyas, *Vindrufvor* fortfarande må åtnjuta tullfrihet; men

b) att denna artikel i motsatt fall åsättes en införseltull af 10 öre per kilogram.“

Beträffande denna hemställan anförde

Herr Lönegren: Jag gillar fullkomligt Utskottets förslag att sätta tull å vindrufvor, men jag kan ej gilla den låga tullsats, som före-

slagits. För min del anser jag billigt och rätt, att lika tullgift bestämmes för likartade varor och följaktligen bör i detta fall tullen enligt min uppfattning, sättas lika hög som för apelsiner, citroner, fikon och russin. Enligt 1864 års tulltaxa drogo apelsiner, citroner och russin en tull af 6 och fikon af 7 öre per skålpund, medan deremot vindrufvor voro belagda med en tullafgift af 20 öre per skålpund.

Om införseltull
å Vindrufvor.
(Forts.)

I nu gällande tulltaxa är tullen för förstnämnda frukter bestämd till 10 öre per skålpund och i föreliggande taxeförslag har Utskottet hemställt samt Riksdagen beslutit den gemensamma tullsatsens bestämmande till 25 öre per kilogram i stället för 24 öre, som Kongl. Maj:t föreslagit. Vid sådant förhållande finner jag för min del denna siffra vara den minsta, som bör bestämmas för artikeln vindrufvor, och yrkar därför, att, i händelse franska traktaten ej kommer att förnyas, viudrufvor må åsättas en införseltull af 25 öre per kilogram.

Herr Hedlund: Blott ett par ord för att fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att för hvarje förändring vi besluta i de af Utskottet föreslagna tullsatser, vi hafva att emotse en gemensam votering. Vid föregående punkt trodde jag icke, att man, så lätt som skedde, skulle nappa på den krok, som då utlades, hvarföre jag icke heller ville besvära Kammaren med att begära ordet; men klart är, att, om Kammaren så här på rak arm antager hvarje ändringsförslag, som väckes i Riksdagens sista timmar och åt hvilket man således icke kan egna erforderlig pröfning, så riskerar man att blottställa sig för motsägelser mot förut fattade beslut. Detta torde väl icke gälla i afseende på vindrufvor; dock kunde sådant lätt inträffa med anledning af det under föregående punkt fattade beslut. Den nu föredragna punkten anser jag vara så obetydlig och så utan allt värde, att jag icke kan förstå, huru man för densamma vill utsätta oss för gemensam votering.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Lyth* och Friherre *Fock*.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen gifvit propositioner å de framställda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 100—109.

Biföllos.

Punkten 110.

Lades till handlingarne.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Banko-Utskottets Utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om inrättande af ett Riksbankens afdelningskontor i Östersund.

§ 6.

Om förändringar i undervisningsväsendet.

Förekom till behandling Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 23), öfver Herr F. T. Borgs motion N:o 148 och Herr S. Axells motion N:o 149.

I anledning af berörda motioner — N:o 148, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtskilliga förändringar i undervisningsväsendet, och N:o 149, om förändrad organisation af elementarläroverken — hade Utskottet gjort följande hemställanden:

1) "att Herr Borgs motion, i hvad den afser en sådan förändring af landets undervisningsväsende, att fem klasser af de allmänna läroverken skulle indragas och femklassiga folkskolor upprättas, ej må till någon Kammarens åtgärd föranleda."

2) "att Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t

dels tillkännagifver sin åsigt,

a) att samtliga universitetsexamina måtte, med bibehållande af den kompetens till embeten och tjänster, som nu genom dem förvärfvas, få afläggas af enhver, som genomgått godkänd, vare sig real eller latinsk mogenhetspröfning, utan åliggande för den, som sig till universitetsexamen anmäler, att genom någon preliminär- eller kompletteringsexamen hafva ådagalagt insigter i latinska språket;

b) att de döda språkens läsning i allmänna läroverken bör framflyttas till sjetten klassen;

c) att latin bör införas såsom valfritt ämne i realliniens två öfre klasser, dock ej till högre timantal än fyra timmar i veckan;

d) att det bör medgifvas lärjunge i allmänna läroverket att, efter eget val, läsa blott ett modernt språk;

e) att någon del af den genom språkstudiets inskränkning vunna tid bör anslås åt sådana, för den allmänna bildningen angelägna läroämnen, som hittills ej ingått eller haft alltför ringa plats i de allmänna läroverkens undervisning;

f) att lägsta klassen af det allmänna läroverket bör indragas; att samtliga pedagogier böra indragas; samt att, efter förutgången närmare utredning, alla eller de flesta treklassiga samt några femklassiga, i södra och mellersta delarne af landet belägna, läroverk torde kunna indragas;

g) att en sådan, efter de olika klasserna proportionerad höjning af lärjungarnes terminsafgifter bör vidtagas, att derigenom en väsentligare lättnad i statens utgifter för dessa läroverk åstadkommes;

dels anhåller,

h) att Kongl. Maj:t täcktes, för utredning dessa frågor och utarbetande af förslag till förändringar i den nuvarande universitets- och skollagstiftningen i enlighet med ofvan angifna grunder, förordna en komité, sammansatt af erfarne män i olika samhällsställning och verksamhet; samt

i) att Kongl. Maj:t, innan ändringar i läroverksstadgan med an-

ledning af de förslag, som sålunda kunna komma att utarbetas, varda beslutade, täcktes lemna Riksdagen tillfälle att sig deröfver yttra.“

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Vid Utlåtandet voro reservationer, afseende särskilda delar såväl af det förslag, Utskottet framlagt, som ock af den utaf Utskottet använda motivering, fogade:

af Herr *J. O. Boström*, som för sin del föreslagit:

“att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes

1) taga i nådigt öfvervägande,

a) huruvida icke några flere universitetsexamina, än som nu i lag medgifvas, kunde, med bibehållande af den kompetens till embeten och tjänster, som nu genom dem förvärfvas, få afläggas af den, som genomgått godkänd real mogenhetsexamen.

b) huruvida icke rättighet kunde beviljas lärjunge vid allmänt läroverk att efter eget val läsa blott *ett* främmande lefvande språk.

c) huruvida icke i gällande folkskole- och läroverksstadga sådan förändring borde vidtagas, att folkskolan kunde ersätta de allmänna läroverkens lägsta klass och denna klass indragas.

d) huruvida icke några pedagogier, 1-, 2- eller herklassiga läroverk kunde anses mindre behöfliga och derföre indragas.

e) huruvida icke en sådan, efter de olika klasserna proportionerad höjning af lärjungarnes terminsafgifter borde vidtagas, att derigenom väsentligare lättnad i statens utgifter för de allmänna läroverken åstadkommes; samt

2) inhenta Riksdagens yttrande öfver de förändringar i gällande skollagstiftning, hvilka Kongl. Maj:t kan i nåder finna för godt att, med fästadt afseende på Riksdagens nu gjorda hemställan, föreslå;“

af Herrar *S. Axell*, *A. F. Pettersson*, *Ol. Larsson* och *A. Hansson* i fråga om punkten 1;

af Herr *S. Axell* i fråga om punkten 2 mom. a), c) och d);

af Herrar *S. Axell*, *A. F. Pettersson*, *Ol. Larsson* och *A. Hansson*, som ansett Utskottet böra i punkten 2 näst efter mom. f) framlägga följande förslag:

“1:o) att elementarläroverket delas i elementarskola och gymnasium, den förra motsvarande nuvarande klasserna II—V, det senare de öfre klasserna;

2:o) att elementarskolan skall hafva till ändamål att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela allmän medborgerlig bildning;

3:o) att gymnasium skall hafva till ändamål att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet eller högre tillämpningskola vidare utbildas;

4:o) att gymnasierna blifva af tvenne slag, reala och klassiska, hvilka hållas oberoende af hvarandra och skolan;

5:o) att elementarskolan bör sättas i sådant samband med folkskolan, att inträdesfordringarna till den förra må höjas till hvad den senare, rätt utvecklad, bör kunna åstadkomma, men icke derutöfver;“

samt af Herrar *S. Axell*, *A. F. Pettersson* och *Ol. Larsson*,

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

hvilka yrkat att, i stället för Utskottets hemställan uti mom g), måtte af Utskottet uttalas den mening,

”att terminsafgiften i elementarskolan bör måttligt höjas, samt kostnaderna för öfrigt fördelas mellan kommun, landsting och staten, men medellöse och mindre bemedlade till en viss procent af lärjungeantalet vara från större eller mindre del af denna afgift befriade;

att kommuner och landsting erhålla andel i elementarskolans vård och styrelse;

att lärjunge å gymnasium bör erlægga större delen af kostnaderna för undervisningen, men medellösa och mindre bemedlade till en viss procent af lärjungeantalet och under vilkor af framstående anlag och flit vara befriade från större eller mindre del af denna afgift.“

Sedan först föredragning skett af Utskottets hemställan i *punkten 1*, blef nämnda hemställan bifallen.

Efter uppläsning dernäst af *mom. a* i *punkten 2* yttrade

Herr Hedin: Jag anhåller att få hemställa, att diskussionen måtte få röra sig om samtliga de af Utskottet under 2:dra punkten gjorda hemställanden.

Hvad Herr Hedin sålunda föreslagit, blef af Kammaren bifallet, hvarefter ordet lemnades till

Herr Borg, som anförde: Då en ombildning af vårt skolväsende erkännes vara nödvändig, då ropen derpå höras ända från akademikanalerna och exministern ned till de djupa lederna, må det icke förundra, att en icke-fackman är en bland motionärerna i denna fråga. Den har länge stått på dagordningen, och inom Riksdagen hafva betydande namn derom uttalat sig. Inom denna Kammare äro dermed förknippade namn sådana som L. J. Hjertas och P. Siljeströms, och sedermera hafva Herrar Hedlund, Abraham Rundbäck med flere deråt egnat mycket arbete. Hittills har dock föga kunnat uträttas. Ännu är latinokets tryck nästan lika tungt som för årtionden tillbaka, och det område, hvarifrån latinets utträngts af levande språk, är högst ringa. Dessutom har vid våra elementarläroverk uppstått en formlig språkförbistring, som gör, att dessa läroverk gifvit ett i regeln högst ringa och underhålligt resultat både för den medborgerliga och för den vetenskapliga bildningen, hvilka båda med dessa läroverk skulle tillgodoses. Genom den intellektuella öfveransträngningen skapas en stor del andligen utsugna varelser, likasom å en annan sida utgifterna för ett dylikt undervisningssystem hota att blifva statskassan för styfva, helst detta system oupphörligen fordrar nya läroanstalter, nya klasser och i följd häraf ständigt ökad lärarepersonal.

Bland de klagomål, som vid riksdagen förekommit öfver vårt undervisningssystem, vill jag taga mig friheten anföra ett. Det var vid 1877 års riksdag, då Herr von Braun anförde i Första Kammaren: ”Vore nu lärjungarne eller deras målsmän de enda, som yttrade ett missnöje, kunde man möjligen hos dem misstänka en oriktig uppfatt-

ning; men då äfven lärarne nästan enhälligt anse de för elementarläroverken gällande stadgarne förfelade, och det vid universiteten är en allmän klagan, att flertalet af ynglingar, som der inskrifvas, sakna den mognad, grundlighet och arbetskraft, som erfordras för sjelfständiga universitetsstudier, torde det vara en pligt mot det uppväxande släktet och en fordran af omtanke för fäderneslandets framtid att ännu en gång för detta viktiga ämne påkalla regeringens verksamhet till vinnande af ett bättre tillstånd.“

Dessa röster, som jag nu tagit mig friheten åberopa, borde redan vara kraftiga nog för att mana denna Kammare och Riksdagen att med allvar taga i tu med denna viktiga fråga. I min motion har jag tillåtit mig framställa några allmänna drag, enligt hvilka jag trodde, att ett ändamålsenligare undervisningssystem skulle kunna åstadkommas. Jag hade föreställt mig, att de fem lägsta klasserna i elementarläroverken kunde successive förenas med folkskolan; att, om de femklassiga och treklassiga läroverken samt pedagogierna likasom ock våra högre folkskolor och fortsättningsskolor, uppginge i folkskolor med fem klasser, om valfrihet i språk infördes och full betaltning för undervisningen lemnades i de högsta klasserna, om ferierna förkortades, om skolan skildes från kyrkans målsmanskap samt erhöle en egen öfverstyrelse, jemte en egen kommunal- och länsstyrelse, om, sade jag, dessa åtgärder vidtoges, hade jag föreställt mig, att redan dermed mycket skulle vinnas. Jag hade trott bland annat, att eleverna skulle hafva hunnit till mognad vid 16 till 18 år, efter att från folkskolan, vid 14 å 15 år, hafva utgått dels till allmänna lärdomsskolor, dels till fackskolor.

Jag tror, att de borde komma tidigare ut i det allmänna lifvet och att skolorna i högre mån kunde befordra en kraftigare andlig utveckling hos dem, hvilket skulle vara gagnande för samhället. Jag hade äfven föreställt mig, att den gemensamma uppfostran, som skulle grundläggas i de femklassiga skolorna, skulle vara af stor vikt genom att mera sammanbinda olika samhällsklasser och sålunda bidraga till samhällets enighet och styrka.

Jag skall nu vidröra den behandling, som kommit frågan till del inom Utskottet, äfvensom det resultat hvartill Utskottet kommit. Då jag först tog i min hand Utskottets betänkande, föreföll det mig som om den satyr gjorde ganska fula grimaser mot mig; jag kunde icke förstå hvad detta hade att betyda, men förestälde mig att det var ett dåligt humör, som visades, det kunde ock möjligen, tänkte jag, vara blott en benägenhet hos någon fantasirik varelse att bereda en liten öfverraskning; och lyckligtvis befans denna min förmodan vara fullkomligt riktig, ty då jag kom något längre fram, såg jag en man, som, med den mest eleganta hållning, påminnande i manér och miner om de grekiska oratorerna, räckte mot mig den mest välbildade pilt, hos hvilken jag till och med trodde mig igenkänna ett och annat släktdrag. Naturligtvis var det med synnerlig glädje min föreställning på detta håll afslutades. Då jag kom närmare in i betänkandet, fann jag, att, om Utskottet också icke helt och hållet gått min väg — hvilket jag icke heller kunde vara nog egenkär att fordra eller be-

(Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

gära — Utskottet dock på andra och måhända vida bättre vägar än jag anvisat kommit till ett resultat, med hvilket jag öfver hufvud taget icke kunnat annat än vara särdeles belåten. Sedan jag nu kommit derhän, vill jag blott för att om möjligt förekomma en långvarig och onödig diskussion, som troligen skulle följa deraf att jag utförligare redogjorde för en del af mina motiv, ej vidare beröra den första delen af betänkandet. För att Kammaren dock icke måtte föreställa sig att jag icke fullt tänkt mig in i denna fråga, vill jag dock göra några antydningar, hvilka jag önskar måtte visa att Utskottets framställning af min motion i vissa punkter torde hafva berott på missuppfattning. Måhända har jag i motionen icke uttryckt mig fullt klart, så att Utskottet icke med lätthet kunnat uppfatta hvad jag åsyftat; kanske också Utskottet hade bort taga hänsyn dertill att jag icke afsett att lemna en fullständig organisationsplan med afseende på vårt undervisningsväsende, hvarför jag varit nödsakad att ej inlåta mig på enskildheter, utan endast hålla mig till de ungefärliga dragen, sådana jag tänkt mig desamma. Möjligen skulle också detta missförstånd kunnat undvikas, om Utskottet behagat, såsom grundlagen tillåter i fråga om motionärer, inkalla mig till Utskottet och derigenom beredt mig samma fördel som tillkommit en ärad granne till höger beträffande hans motion om undervisningstimmarnes antal. Men jag antager att Utskottet haft skäl för sitt förfaringsätt, och bland dem kanske icke minst det att det skulle kunnat dröja mycket längre än nu skett, innan Utskottets betänkande inkommit till Kammaren, i fall jag indragits i Utskottets debatter. Jag vill derföre lemna denna del af frågan derhän och blott med ett par ord söka belysa en och annan punkt i motionens motiv.

Utskottet har trots sig i min motion spåra tendenser till någon *omstörtning*; men detta kan jag försäkra icke varit min afsigt, så mycket mindre som jag å några ställen i motionen uttryckligen yttrat — hvilket undgått Utskottets uppmärksamhet — att det skulle fordras *några tiotal* år, innan min plan skulle kunna genomföras, hvilket ju bevisar att jag insett huru genomgripande den föreslagna reformen är. Sålunda har denna Utskottets misstanke påtagligen berott på något missförstånd. Jag har icke heller utdömt språkstudiet, så mycket mindre som jag önskat att åtminstone *ett* utländskt språk skulle läsas i skolorna. Dessutom har jag föreställt mig att, då flere enskilda läroverk än nu, i fall min plan förverkligades, komme att finnas, skulle dessa läroverk enligt min tanke öfvertaga en del af den språkliga undervisning, som nu tillhör elementarläroverket uteslutande, hvarigenom språken, efter mitt förmenande, komme att tillräckligt tillgodoses. Likaledes har jag i motionen bland andra vetenskapsgrupper vid akademien uttryckligen nämnt en *filologisk* grupp. Jag har således ingalunda förklarat språkkunskapen vara mindre nödvändig.

Vidare — och detta är kanske det allra väsentligaste missförstånd, hvartill Utskottet gjort sig skyldigt i fråga om min motion — vill jag fästa mig vid de ofantliga kostnader, ja, millioner, hvartill mitt förslags realiserande enligt Utskottets förmenande skulle leda. Jag ber med anledning häraf få förklara, att min mening varit den, att

om den af mig uppgjorda planen skulle utföras, på sätt jag föreställt mig den, skulle en stor del af elementarläroverken försvinna och gå upp i de enskilda läroverken, hvarjemte förminskningen i elevantalet borde minska antalet lärare, hvarigenom småningom besparingar kunde beredas statskassan, hvilken sålunda ock blefve i tillfälle att understödja en del enskilda läroverk, bekosta frielever o. s. v.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Jag vill söka belysa denna sak med ett exempel. Om ett läroverk med 200 elever hädanefter finge blott 100, så behöfdes ju icke för deras undervisning så många lärare, som för de 200. Antager jag, att tio lärare räcka till för att undervisa 100 elever, komma, genom denna minskning af lärare, tio lärarelöner statskassan till godo; dessa, hade jag tänkt mig, kunde användas dels till premier och stipendier, dels till understöd åt nya enskilda läroverk. Beräkningen håller törhända icke streck i detalj, men jag hoppas dock, att Kammararen utaf det sagda skall finna, att det åtminstone finnes någon plan för mitt förslag. Att visa detta och att antyda det missförstånd, hvarför min mening från Utskottets sida varit utsatt, har varit hvad jag med dessa förklaringar äsyftat.

Jag lemnar emellertid detta område och det dess hellre, som jag, efter hvad jag redan förut yttrat, är särdeles belåten med betänkanDET i öfrigt. Jag kunde nästan säga, att jag är lika belåten med reserveranternas (hr Axells m. fls.) förslag, ehuru jag likväl föredrager Utskottets. Båda förslagen gå åt samma håll och i rätt rigtning; och detta är för mig hufvudsaken. Huru långt man med dessa förslag skall i den närmaste framtiden lyckas hinna, derom vågar icke jag uttala någon profetia. Säkerligen kommer reformen att möta så mycket och så ihärdigt motstånd från vissa håll, att man icke bör hysa för sangviniska förhoppningar om snar framgång; men det är likväl af stor vigt att göra klart för sig *hvad* man vill och *vilken väg* man vill gå.

Enligt Kammararens nyss fattade beslut rörande föredragningsättet af denna Utskottets hemställan föreligger nu till Kammararens behandling samtliga punkter deri. Ehuru jag i det väsentliga instämmer med Utskottet, skall jag dock, vid föredragning af de särskilda punkterna tillåta mig en eller annan anmärkning, hvartill de kunna föranleda. Jag vill emellertid önska, att, om också några obetydliga förändringar kunna anses nödvändiga, det hufvudsakliga af Utskottets betänkande måtte af Kammararen antagas. Jag vågar ock såsom min mening uttala, att den dag, då sådana åtgärder, som här äro föreslagna, eller åtminstone åtgärder i samma rigtning blifva genom lag stadgade, skall blifva en glädjedag för hela vårt land; den dagen skulle jag betrakta såsom en befrielsedag icke blott från *latinoket*, utan äfven från det *utländska språkok* i allmänhet, som nu trycker oss; ifrån den dagen skall jag räkna början af ett nytt lif på den nationella utvecklingens område; det skall blifva en bemärkelsedag i vårt lands historia!

Herr Hedlund: Såväl motionären som den siste talaren hafva utan tvifvel gifvit uttryck åt den mycket djupt och allmänt kända

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

åtrån inom vårt land *dels* efter en bättre fördelning af läroämnena i våra läroverk, icke minst elementarläroverken, och *dels* — och icke mindre — efter ett organiskt system i vårt undervisningsväsende. För ögonblicket skall jag fästa mig vid det senare behofvet.

Vi hafva nu till en början folkskolan, som, ehuru den allt mer och mer höjt sig, dock ännu i högst väsentlig mån hvilat på basen af en klasskola. Vidare hafva vi elementarläroverket, som borde stå i organiskt samband med folkskolan på så sätt, att elementarskolan skulle efterträda folkskolan, men nu skjuter den i stället, på grund af klassförhållandena, ned vid sidan af folkskolan. Universitetet, dessa urgamla institutioner, stå väl i viss mån oberoende af klassförhållandena, men de stå likväl icke i något fullt organiskt samband med det öfriga undervisningsväsendet. Fästa vi oss särskildt vid de två första momenten af detta läroverkssystem, så ber jag att få åskådliggöra förhållandet med en bild. Vi hafva först den breda basen, som utgöres af *småskolan*. Denna drager först ihop sig i den egentliga folkskolan. Folkskolan med sina tusentals barn borde väl nu naturenligen draga ihop sig till en skola, gemensam t. ex. för flere socknar eller härad eller något dylikt, så att de barn, som ifrån folkskolan ville fortsätta sina studier, skulle möta en ny skolgrupp. Någon sådan finnes dock icke nu. Nu afbrytes det organiska sammanhang, som borde existera, och man kommer till städernas elementarläroverk. Äfven dessa elementarläroverk borde väl, såsom det vill synas, på ett visst stadium draga ihop sig, men det göra de icke.

I regeln fullfölja de sina klasser till deras spets. Följden blir att från en bas af 2,500 lärjungar i nedersta klasserna smalnar spetsen upptill till 500 i de högsta. Naturligt vore att de första klasserna för sig bildade en särskild skolgrupp, som droge sig tillsammans i en högre afdelning för att slutligen studera i de två universitetet såsom den högsta spetsen. Så hade jag tänkt mig den organiska utvecklingen af vårt skolväsende, såvidt detsamma skulle fylla sitt ändamål. Herr Borg har också i sin motion afsett något dylikt; och det anser jag vara största förtjensten i hans förslag. Herr Axell har äfven i sin motion uppfattat detta organisatoriska behof, men intet af detta har ingått i Utskottets betänkande och det betraktar jag som en brist. Deremot har Utskottet ganska mycket sysselsatt sig med läroämnena inom den nuvarande skolan och i motiveringen lagt synnerlig vikt på Teologi och Latin, hvilka läroämnen för närvarande, ingripa mycket i vår skolbildning. Jag måste gifva författaren till betänkandet — om han i öfrigt sätter värde derpå — det erkännande att jag sällan sett någon motivering kraftigare och mera i bevis genomförd än denna.

Men då jag i denna del i fråga om grundsatserna ställer mig på Utskottets sida, måste jag likväl göra några anmärkningar mot det sätt, hvarpå Utskottet genomfört dessa grundsatser. Först och främst har den utdömda latinläsningen af Utskottet utan anmärkning bibehållits inom den ena afdelningen af skolan och latin tillika lagts in på reallinien, hvilket synes mig stå i strid med de förutsättningar, hvilka ligga i Utskottets motivering med afseende på inskränkningen af latin-

läsningen vid universiteten. På *universiteten* hänger också ytterst den reform, som här är ifrågasatt. Så länge våra universitet för examina i nästan alla grenar kräva latin, är det gifvet att latinläsningen kommer att bibehållas i skolorna eller, om denna undervisning der ej meddelas, bedrivnas på enskild väg. Utskottet har således börjat i rätt ända genom att söka inskränka fordringarne på latin vid universiteten; men det hade varit önskvärdt om Utskottet härom yttrat sig något tydligare.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Under det folket med stor uppmärksamhet följt sina folkskolor, hafva universiteten stått temligen oberörda af de anspråk på en bättre ordnad undervisning, som eljest i vårt land göra sig gällande. Universiteten äro mig veterligen de enda institutioner i landet, hvilka ännu stå kvar på det medeltida skräväsendets gamla grundval. Det är kanske ej allom bekant, och jag omnämner det därför i korthet, att våra universitet troget återspegla de organisatoriska former, hvori medeltidens hela kulturlif framträder. För det borgerliga lifvet funnos lärlingar, gesäller och mästare, inom ridderskapet knapar, svenner och riddare samt inom undervisningsväsendet skolynglingar, studenter och magstrar eller doktorer. Allt detta var således fullt homogent utfördt och universiteten hafva stannat kvar i dessa former. Sjelfva ordet "universitas" betyder ej något universelt, utan helt enkelt "samfund" eller "skrå" och detta står vid våra universitet kvar ej blott i namnet universitet utan alltför mycket äfven i sak. Våra fria näringsförfattningar göra det numera möjligt för en man att utan föregående mästareprof idka ett yrke, snickeri, skrädderi eller hvilket annat som helst inom det borgerliga området och har dervid blott *en* domare öfver sig, nemligen allmänheten; men inom universitetsbildningens område står det ej så till, der måste gesällprovet — studentexamen — först vara aflagdt och derefter mästareprovet verkställas, innan en man får praktisera en del värf. Ej nog härmed. En man vill taga en universitetsexamen, vare sig teologisk, medicinsk, eller juridisk, och begär få veta hvilka kunskapsprof af honom äskas. Vederbörande professor hänvisar honom till de och de folianterna. Då svarar han: "jag kan dessa folianter och mera dertill, var så god och pröfva mig". Men professorn spörjer honom först efter studentbetyget. Han svarar: Ja, det har jag ej haft tid att skaffa mig, men jag kan ändå edra luntor och litet till. Professorn i sin godhet examinerar honom och finner, att han är den lärdaste jurist, den lärdaste medicinare eller prest; men han nödgas ändå säga till honom: jag är ledsen att ej kunna godkänna er, ty ni har ej tagit studentexamen. Men det är ej nog med studentexamen; dertill komma också andra preliminärexamina, hvarom jag nu ej vill orda. Jag föreställer mig, att den tid skall komma, då man blir befriad från detta förberedande lärdomsprof. Här har Utskottet nu velat taga ett första steg i denna rigtning, då Utskottet säger: I skolen frikallas från det förberedande profvet i latin, vare sig i mogenhets- eller preliminärexamen, men ändock få aflägga alla universitetsexamina, Detta hindrar emellertid icke samma akademiska fakultetere eller professorer att i sina universitets-examina fordra latin. Enligt Utskottets förslag kvarstår således, att i de sär-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

skilda fakultetsexamina latinet *kan* bibehållas. Jag kan således icke finna, att Utskottet klart uttryckt hvad som ligger i motiven. Skulle åter meningen med de af Utskottet begagnade ordalagen vara att latinets alldeles skulle utgå ur "samtliga universitetsexamina", då har Utskottet sagt för mycket. Ty, huru vi än ordna universitetsexamina så kvarstår alltid filologi; det ämnet skall aldrig utdö hos ett folk, som vårdar sin kultur. Skulle således Utskottet med sina ord hafva velat säga, att latinets alldeles skulle uteslutas ur alla examina vid universitetet, så har Utskottet sagt för mycket.

Nu hänger emellertid icke frågan på att formulera en skrivelse till Kongl. Maj:t, utan det gäller endast att, — om, såsom jag hoppas, Andra Kamraren ansluter sig till Utskottets förslag — afgifva en opinionsyttring. Då jag icke är den, som rider på ord, och icke heller vill göra en ära utaf någon skarpsynthet i att analysera oförstiga uttryck, har jag icke något särdeles emot att låta orden kvarstå.

Hvad andra delen af Utlåtandet beträffar, har jag icke mycket att derom säga. Jag är till fullo med om att latinets framflyttas till sjette klassen och jag vill hoppas, — om också icke jag kommer att upplefva det — att den tid icke må vara aflägsen, då de döda språken helt och hållet förvisas till universiteten. Ty de döda språken tillhöra icke längre den allmänna bildningen, hvilken bibringande jag anser läroverken allena hafva till sin uppgift. Deremot är jag icke med om att latinets skulle införas såsom valfritt läroämne på reallinien. För det första är bestämmelsen om 4 timmars undervisning en detalj, som icke lämpar sig för ett principbetänkande. Och för det andra hyser jag äfven någon betänklighet i fråga om ordet "valfritt". Valfrihet är frihet att välja emellan flera olika föremål för valet; men ett sådant väljande till sin fulla utsträckning skulle läroverken näppe-ligen kunna medgifva. Om det är fråga om att välja emellan att läsa latin och att vara befriad från läsning i skolan under dessa timmar, då kan läroverket utan svårighet medgifva en sådan valfrihet. Men skall läroverket sätta en annan läsning i stället, då kunna lätt svårigheter uppstå, af hvilka man har alldeles tillräckligt i fråga om latinets och grekiskan. Oaktadt jag med uppmärksamhet genomläst motiveringen i Utlåtandet, kan jag således icke gilla den satsen, att något af de döda språken borde införas å reallinien.

Frågan om de moderna språken i skolorna är en särdeles vigtig sak. Utskottet har medgifvit lärjungarne att blott undervisas uti *ett* af de moderna språken; och deremot har jag ingenting att anmärka. Likaledes vill jag till fullo godkänna hvad Utskottet antydningssvis, ehuru för mig icke nog klart, uttryckt om det önskvärda i att man skulle i stället för de frigjorda ämnena så småningom i skolorna inskjuta ett så viktigt ämne som till exempel någon kännedom om landets statsförfattning och lagar eller insigt uti sättet att vårda kroppen och helsan, hvilka vigtiga ämnen nu alldeles missvärdas, medan man i stället studerar det, som angår länge sedan förflutna tider. Detta vare emellertid sagdt i förbigående. Våra skolor borde till sitt valspråk hafva tagit den gamla latinska satsen: "vi lära icke för skolan, utan för lifvet"; men hafva i stället nära nog omvänt denna sats,

så att man skulle kunna säga: "vi lära för skolan, men icke för lifvet."

När vi kommit förbi detta moment i nu föreslagna punkt, skulle jag vilja hafva frågan öppen om införandet af det organisatoriska element, som herr Axell i sin motion föreslagit och hvilket ingår i Herr Borgs motion. Detta element kan ganska väl inlänkas i betänkandet; och jag hoppas att Herr Axell sjelf skall under diskussionen derom väcka förslag.

Slutligen får jag instämma uti Utskottets förslag derom, att Andra Kammaren ville hos Kongl. Maj:t begära, att en utredning af frågan, nemligen om universitets- och skollagstiftningen, må verkställas af erfarne män ur olika samhällsklasser. Såsom Kammaren vet, hyser jag ingen förkärlek för komitéer, och jag har flera gånger opponerat mig mot tillsättande af sådane, emedan jag ansett att embetsverken sjelfva kunnat uträtta hvad man velat åt komitéerna uppdraga. Men för utredandet af denna i vårt samhällslif djupt ingripande fråga om universiteternas och elementarläroverkens väsende, anser jag det vara af högsta behof påkalladt att en komité varder tillsatt.

Jag instämmer således i allt väsentligt uti Utskottets betänkande, särskildt i dess sista kläm, och hoppas att icke behöfva besvara Kammaren med något vidare yttrande i frågan.

Herr Rundgren: Det kan möjligen vara skäl att den triumf, som Utskottet förväntat för sitt betänkande, uppblandas med några droppar malört. Jag har varit med om mycket i världen, men det måste jag bekänna, att maken till motioner och maken till betänkande har jag icke sett. Efter att hafva med mycken uppmärksamhet, men också med mycken pina genomläst dessa tre vidlyftiga dokument, kom jag ovilkorligen att tänka på en berättelse, som jag hörde i min ungdom. Det var nemligen en gammal, mycket originell och något enfaldig dansmästare, för hvilken man hade beskrifvit Skokloster och dess herrligheter och hvilken man sökte öfvertala att besöka detta ställe. Han lät slutligen förmå sig dertill, och när han kommit dit med sitt sällskap såg han sig mycket djupsinnigt och tyst omkring. Då man frågade honom, hvad han tyckte om platsen, svarade han: ja, detta Skokloster är nog vackert; men tag bort slottet, och — parken och — sjön, hvad är då Skokloster? Sanningen likmätigt måste jag upplysa, att sällskapet stod svarslöst.

Nu föreställer jag mig att de båda motionärerna hört åtskilligt talas om läroverksstadgan och de allmänna läroverken; och troligen har det varit personer, som sökt öfvertyga dem att läroverken vore, om också icke alldeles ypperliga, likväl särdeles ändamålsenliga bildningsanstalter för ungdomen. Hvad var då för dem att göra, när de nödvändigt skulle vid Riksdagen väcka motioner i fråga om läroverken? De och med dem Utskottet togo först bort *sjön*, d. v. s., att de, såsom af betänkandet framgår och hvilket på det obehagligaste berört mig, räknat teologien och kyrkohistorien till "förbrukade bildningselement", hvarmed naturligtvis afsågs ingenting mindre än kristendomsundervisningen. De kunde dock icke gerna med bibehållen krigs-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

ära för Riksdagen framkomma med påståendet, att kristendomsundervisningen vore något i våra allmänna läroverk öfverflödigt, hvilket åter lät sig göra i fråga om teologien och kyrkohistorien. Det är dock alldeles gifvet, att, om teologiens och kyrkohistoriens studium borttages från de högre klasserna i läroverken, det nog snart går derhän, att kristendomsundervisningen borttages från de lägre. Men dermed tager man ock bort den sjö, i hvilken himmelen speglar sig. Motionärerne och med dem Utskottet sågo sig vidare omkring i läroverksstadgan och funno de döda språken. De sade då: låtom oss taga bort slottet — det gamla vördnadsvärda, formsköna slottet, — som blickar oss till mötes såsom ett minne från forntiden och talar om tvänne folk, hvilka på bildningens område spelat en stor roll i världshistorien och hvilka under förgångna tider framstått och, såsom jag hoppas, allt framgent skola framstå såsom vittnesbörd för bildningen.

Vidare sågo de sig omkring och träffade på parken. Den skulle antingen nedhuggas eller gallras. Det lär vara mycket brukligt i de norra länen, och passar således i stycke. Med parken menar jag de moderna språken. De äro lustgårdar, i hvilka man vill införa den bildningssökande ungdomen. Låtom oss taga bort det ena eller det andra af dessa språk, och ungdomen blir främmande för hela den viktiga litteratur, som finnes hos de nuvarande kulturfolken. De franska, tyska och engelska språken äro de moderna språk, som läsas i våra läroverk. Låtom oss hugga bort denna park, och vi stänga dermed oss ute från alla de bildningselement både för tanken och hjertat, som ligga i hvad dessa stora nationer på snillets och forsknings väg utfört. Eller låtom oss gallra parken, låtom oss taga bort någotdera af språken, och vi beröfva ungdomen andel i den bildning, som finnes hos den nation, hvars språk icke studeras. Jag tror mig härmed hafva försvarat den bild, jag gjort, nemligen att man i motionerna och betänkanudet tillsammansantagna vill ifrån Skokloster taga bort sjön, slottet och parken. Från min ståndpunkt kan jag icke taga del i ett sådant förstöringsarbete.

Men man stannar icke härvid. Man vill äfven taga bort nedersta klassen ifrån de allmänna läroverken; man vill, om jag icke bedrager mig, — åtminstone har en röst under denna riksdag höjt sig därför — taga bort den öfversta klassen, likasom man ock vill indraga åtskilliga tre- och femklassiga läroverk i städerna; endast hvad som ligger deremellan vill man bibehålla. Men man tager bort foten, hvarpå undervisningen hvilar, då man tager bort den lägsta klassen och förminskar antalet af de tre- och femklassiga, och man tager bort hufvudet, då man indrager den öfversta klassen. Hvad är det som sedan står kvar? Jo, magen. Sådant kallas att arbeta för borgerlig bildning. Jag hemställer till Herrarne, huruvida de, som hafva en högre åsigt om bildningen, kunna vara dermed nöjda.

Till en början trodde jag, att både motionerna och betänkanudet endast vore ett elakt skämt, hvarmed man ville pröfva huru långt Andra Kammaren kunde gå i fråga om undervisningen och bildningen. Här, inom detta högre område, vill man göra samma fråga, som inom det lägre, räre området afbildas i Molins bältesspännare, som stå

sida vid sida med Nationalmuseum. Der är det den ena råa kraften, som frågade den andra, huru långt han tål kallt jern. Här fråga de, som förklarar sig nitälska för bildningen, den uppväxande ungdomen huru långt han kan tåla kallt jern i afseende å bildningen.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

För öfrigt måste jag erkänna, att den ene af motionärerne fått af Utskottet sin beskärda del; och det var för mig synnerligen glädjande att höra honom förklara, att han var fullt belåten med hvad han fått. För min del håller jag författaren af Utskottsbetänkandet räkning för att han kunnat ställa så till, att han på samma gång nedgjort och upprättat motionären.

Ja, i det hänseendet kan det verkligen sägas om betänkandet lika väl i första punkten, som i de öfriga, att hela det resonnement, som genomgår det, från början till slut är dräpande icke allenast för motionären, utan äfven för bildningen.

Går jag nu in på några särskilda moment, så måste jag först och främst säga att jag icke vill vara mångordig i fråga om teologien och kyrkohistorien, såsom "förbrukade bildningselement". Jag har förut sagt att jag deri såg ett hot mot kristendomsundervisningen, ehuru jag egentligen icke har rätt att fatta Utskottets ord i den riktningen. Jag inskränker mig således till att säga, att det är emot teologien och kyrkohistorien Utskottet vänder sig.

Men mine Herrar! Hvad är teologien, annat än en systematisk framställning af kristendomens sanningar? I en tid, då man från alla sidor hör det mest osystematiska tal i afseende på religionen framställas både på landsbygden och i städerna, manne det verkligen är rådligt att hänföra teologien till de för ungdomen förbrukade bildningselementerna? Är det icke fast hellre just i en sådan tid, man skall söka, åtminstone i någon mån, föra ungdomen till klarare insigt af sammanhanget mellan kristendomens läror. Således aldraminst i närvarande tid kan man säga, att teologien är förbrukad. Teologien kan nog både läsas och studeras på olika sätt; men vi måste komma ihåg att i elementarläroverken är det en systematisk lärobok som, stående på den evangeliskt-lutherska kyrkans grund, lägges fram för ungdomen.

Hvad är vidare kyrkohistorien? Man kan säga, att den är en framställning af mensklighetens förvillelser på det religiösa området. Men å andra sidan måste man ju tillika säga, att, på samma gång den är detta, har den också framkallat krafter både på lärdomens och hjertats väg, hvilka gent emot villfarelserna hållit fram sanningen. Detta är den röda tråd, som genomgår kyrkohistorien från begynnelsen till närvarande tid, att på samma gång den icke tvekar att framlägga förvillelserna, den tillika visar, huru de kristliga sanningarne utvecklat sig på ett klart och bestämdt sätt ur de heliga skrifterna. Kan man väl då kalla kyrkohistorien ett förbrukadt bildningsmedel för den ungdom, som skall träda ut i lifvet. Är det icke fast hellre så, att många af de villfarelser, som man får höra, icke blott bland folk i allmänhet, utan i synnerhet af kringresande predikanter, uppkomma och vinna fotfäste derigenom att man saknar all kyrkohistorisk kunskap. De kringresande predikanterna förmäna sig vara de,

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

som hittat på rätta vägen; folket tror att de tala sanning, och deri ligger deras framgång. Är det icke vid sådant förhållande nödigt, att den ungdom, som skall uttråda i lifvet och värda bildningen, har insigter i denna vetenskap?

För min del måste jag således förneka hvad här är sagdt både om teologien och kyrkohistorien, äfven om dervid icke i ringaste mån vore åsyftadt att borttaga kristendomsundervisningen ur skolan.

Går jag nu till en annan sida af saken, nemligen till Utskottets hemställan i afseende på de döda och de lefvande språken, så säges från Utskottets sida, att dess förslag utgår från afsigten att förekomma mångläseri och öfveransträngning. I detta hänseende vill jag nu icke ingå i några detaljer, ehuru åtskilligt kunde förtjena att sägas; men så mycket vet jag mig fullt befogad att säga, att det icke har sig så farligt med mångläseriet och öfveransträngningen, som man tror. Hvad beträffar frågan om de döda språken, har jag redan förut derom helt kort yttrat mig. Jag tror alldeles icke, såsom den förste talaren och motionären yttrat, att den dag, då Utskottets betänkande blefve lag, skulle gifva ett nytt lif åt den nationella bildningen. Dertill har jag allt mycken aktning för språken, såväl för de gamla som för de moderna. Låtom oss, mine herrar, tänka efter hvad språket i sjelfva verket är. Utskottet tyckes fatta ändamålet med språkstudier så, att man skulle skaffa sig språkliga insigter vid läroverken endast för att kunna tala med en eller annan utländsk profryttare, som kommer hit till Sverige, eller för att, då man reser utrikes, till Paris eller annorstädes kunna göra sig åtminstone någorlunda förstådd. Härtill skulle, enligt Utskottets uppfattning nyttan af spåkstudier inskränka sig; och då förundrar det mig verkligen icke, att Utskottet velat taga bort såsom obligatoriska ämnen två af de moderna språken och, om möjligt, all grekiska och latin, eftersom man icke nu för tiden reder sig så särdeles bra med grekiska och latin vid samtal med utlänningar. Då min uppfattning är en annan, vill jag en stund stanna vid den frågan: hvad är språket i sjelfva verket? Jo, språket är det finaste uttrycket för en människas tankar. Det klart tänkta är det klart sagda, säger Tegnér; och det är detta som språkstudiet vill lära, lära att på en gång tänka klart och redigt samt tala klart. Språket är det finaste af allt andens arbete. Jag kan i min hjerna rufva huru mycket som helst, såsom motionärerne också gjort, öfver huru man skall ställa till med undervisning, läroverksstadga, ungdomen vid läroverken och allt sådant; men då det blir fråga om att klart uttala detta, då beror det på huru tankarna finna sitt uttryck i språket. Vi såsom svenskar och här i denna Kammare behöfva naturligtvis icke något annat än svenska språket; men det är ju en liten fåfänga hos oss svenskar, att vi sätta en ära i att hafva ett namn bland de andra nationerna. Vi hafva nyligen jublat deröfver att svenske män gjort vårt land ryktbart öfver världen, skola vi väl då samtidigt vilja frigöra vår ungdom från något af de världens språk, som kunna föra ryktet om deras verk öfver världen? Det kan således icke vara det svenska språket allena, som eger betydelse för oss; äfven de andra

nationernas tankar och uttrycken deraf måste ega den största vikt och betydelse. Och för att förstå sådant, måste vi ju känna deras språk.

Det är därför jag anser det såsom ett attentat emot bildningen, att vilja taga bort något af de moderna språk, som läsas vid våra allmänna läroverk. Kan man ock, mine herrar, säga det vara mycket som fattas i afseende å språkundervisningens resultat vid läroverken; så måste vi dock medgifva, att det är en oändligt stor skillnad mellan sättet för språkundervisningen nu och för icke längre tid tillbaka än då motionärerne sjelfva gingo i skolan. Men jemväl en annan omständighet får icke förbises, nemligen att hvad man i synnerhet på äldre dagar företrädesvis i fråga om språkstudier drager sig för, är att underkasta sig inhemtandet af de elementära grunderna, hvilka dock nödvändigt fordras för att kunna sätta sig in i eller tillegna sig ett språk. Nu, då ungdomen vid läroverket bibringas de första elementerna, och redan detta är icke så litet, i tyska, franska och engelska språken, kan man säga att derigenom öppnas en hel ny verld för denna ungdom. Det är dermed på alldeles samma sätt, som då man sätter A. B. C.-boken i barnets hand och lär det att stafva. Icke finner barnet något nöje deruti, men i samma mon det lär sig läsa, i samma mon ligger hela den svenska literaturen öppen och åtkomlig för det samma och detta icke endast den närvarande utan äfven den förflutna tidens. Det gäller endast för barnet att tillegna sig densamma; och på samma sätt är det med den ringa elementarkunskap i språken som inhemtas vid läroverken, att den utgör endast sjelfva begynnelsen eller möjligheten till en vidare utveckling och kännedom om så viktiga bildningsmedel som den tyska, franska och engelska literaturen.

Hvad beträffar studiet af de döda språken, kan jag icke underlåta att hänvisa till de praktiska engelsmännen. Ingen lärer väl vilja förneka att engelsmännen äro ett praktiskt folk. Men hvilket ämne är det, som vid deras undervisningsanstalter med största kraft och ifver bedrifves? Jo, latinet. Vi kunna icke veta, huru mycket detta allmänneliga studium af latinet bidrager till utvecklandet af den kraft, som förefinnes hos den engelska nationaliteten.

Ja, det är förunderligt, att den man, som skrifvit detta betänkanke, sjelf, då han helt nyligen vid en fest helsade Nordenskiöld, begagnade det latinska språket. Från inskriften på Gustavianska grafkoret lånade han de innehållsdigra orden om Gustaf den andre Adolf: "regnum dilatavit, suecos exaltavit". Ligger det icke, mine Herrar, något stort i dessa korta ord och det skulle behövas en hel liten bok för att tolka deras mening. Det är just denna förmåga att kort och koncist uttrycka en tanke, som hos latinet är så beundransvärd; och därför förvånar det mig icke heller att jemväl representanten för den borgerliga bildningen velat hafva litet latin in jemväl i realskolan; hvilket visserligen är en inkonseqvens från hans sida, men är i sanning ett kraftigt vittnesbörd derom, hurusom latinet öfverallt gör sig gällande.

Jag har nu uttalat hvad jag tänker om Utskottets Utlåtande i allmänhet, och det torde icke förundra Herrarne, om jag efter dessa premisser kommer till det resultat, att jag måste förkasta samtliga de

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

förslag Utskottet i särskilda moment af denna punkt framställt. Endast helt kort vill jag nu yttra mig om de särskilda momenten.

I mom. a) föreslår Utskottet att samtliga universitetsexamina skola få af enhvar afläggas, utan att därför erfordras att hafva ådagalagt insigt i latinska språket. Men då man, som jag, har den öfvertygelsen att latinets är ett viktigt läroämne i skolan, är det klart att man icke kan godkänna ett sådant förslag. Universitetet verkar tillbaka på elementarskolan och om man tager bort latinets från universitetet, så kommer det snart att äfven försvinna från skolan. Vidare hemställer Utskottet i mom. b) att de döda språkens läsning i de allmänna läroverken bör framflyttas till sjetten klassen. För närvarande börjas latinläsningen i fjerde klassen och fortgår sedan i alla de öfriga klasserna, och säkert är att ett språk med en sådan litteratur och med latinets rikedom på former tål vid att studeras någorlunda tidigt; och derfore är det efter min öfvertygelse för sent att börja dermed i sjetten klassen. Hos ynglingen vid den ålder, då han vanligen kommer upp i sjetten klassen, är hvarken minnet så lifligt eller hågen för inhemtande af elementerna af ett språkämne så stark som vid en tidigare ålder.

I mom. c) föreslås, att latinets bör införas såsom valfritt ämne i realliniens två öfre klasser. Ja, jag sade nyss, att jag komme att förkasta allt hvad Utskottet föreslagit, men denna punkt innehåller verkligen något som jag skulle vilja godkänna, men detta är så ringa i förhållande till allt det öfriga, att det icke inverkar på mitt votum om betänkandet i dess helhet. Angående punkten d), der det heter att det bör medgifvas lärjunge att efter eget val läsa blott ett modernt språk, har jag redan yttrat mig; kommer så mom. e), der Utskottet uttalar, att någon del af den genom språkstudiets inskränkning vunna tid bör anslås åt sådana, för den allmänna bildningen angelägna läroämnen, som hittills ej ingått eller haft allt för ringa plats i de allmänna läroverkens undervisning. Jag har sökt igenom såväl motionerna som Utskottets betänkande för att finna, hvilka för allmänna bildningen angelägna läroämnen här afses: men förgäfvades. Endast på ett ställe har Utskottet i sådant afseende antydningssvis talat om statslära och i dag har en talare nämnt helsolära. Ja, skola vi taga bort ur skolan latin och grekiska och två af de levande språken, för att i stället undervisa ynglingarne i statslära och lära dem huru de böra hushålla med sin helsa, då befarar jag att bildningen icke blir den som vinner på bytet; statslära kan vara bra för den, som förut förvärfvat bildning, men föga båtar den ynglingen i skolan, och hvad beträffar helsolära, så är kroppens helsa icke viktigare än själens.

I punkten f) föreslår Utskottet indragning af såväl lägsta klassen af allmänna läroverket som de flesta treklassiga och några femklassiga. Ja det är visserligen sant att allt detta kan indragas med ett enda pennndrag, men en annan fråga är, hvem som dervid vill hålla i pennan. För min del vill jag det icke.

En sak vill jag dock medgifva, nemligen att de tre- och femklassiga läroverken hafva alltför ringa antal lärjungar emot de lärarekrafter, som der användas. Men hvaraf kommer sig detta? Jo deraf,

att de högre elementarläroverken, der undervisningen bedrifves i ett sammanhang från den lägsta till den högsta klassen, i allmänhet draga ungdomen till sig. Det är nemligen tydligt, att föräldrar heldre sätta sina barn i ett läroverk, der de kunna få en fortgående undervisning från början till slut, än att låta dem först bevista ett tre- eller femklassigt läroverk och sedan öfvergå till ett högre. Detta missförhållande kan icke afhjelpas på annat sätt, än att det i afseende å de högre läroverken bestämmes, huru stort antal lärjungar få intagas i hvarje klass, äfvensom att, der lägre läroverk finnas inom stiftet eller i granskapet, de högre läroverken få rättighet att till dem hänvisa de lärjungar, som utgöra öfverbefolkningen. Det är ju alldeles orimligt, att till exempel vid läroverket i Karlstad uti första klassen finnas 54 lärjungar, under det att lärjungarnes antal uti motsvarande klass är vid läroverket i Kristinehamn 15, vid det i Filipstad 16, vid det i Arvika 21 och vid det i Åmål 18. Samma förhållande är det med andra och tredje klasserna samt beträffande läroverken i Kristinehamn, som är femklassigt, med fjerde och femte klasserna. Genom en sådan förändrad anordning med lärjungarnes fördelning, som nyss nämndes, skulle ock en minskning i statsutgifterna kunna ske. En följd af de nuvarande förhållandena är, att till exempel vid allmänna läroverket i Karlstad under innevarande läseår behöfts icke mindre än åtta extra lärare, och jag har måst ingå till Kongl. Maj:t med begäran att under nästa läseår vid läroverket må anställas elfva extra lärare.

Ser man saken praktiskt och vill man verkligen uträtta något, så tror jag att man gör klokare uti att fästa uppmärksamheten på den af mig nu antydda omständighet, än att företaga sig en fullständig omorganisation af vårt undervisningsväsende.

Beträffande Utskottets förslag i momentet g, att lärjungarne sjelfva skulle till större eller mindre del bidraga till betäckande af de omkostnader, som äro med undervisningen förenade, kunde mycket vara att säga. För min del är jag emot denna sak, derföre att kostnadsfri undervisning vid våra elementarläroverk allt hittills meddelats.

Jag skulle dessutom kunna med siffror visa, att det är hufvudsakligen obemedlade lärjungar, som taga läroverken i anspråk. Vid Karlstads läroverk till exempel utgör lärjungarnes antal innevarande termin 488. Af dessa kunna endast 221 erlægga hel afgift, det vill säga 12 kronor i termin, under det att de öfriga befinna sig i den ställning, att 117 kunna betala en afgift af 7 kronor 50 öre och 150 icke mera än 2 kronor 50 öre. Jag vill icke bestrida rigtigheten af den grundsats, på hvilken Utskottets förslag är bygd, att man bör kunna påräkna att de, hvilka ega något, äfven bidraga till undervisningens bekostande; men jag fruktar att man, genom att tillämpa denna grundsats, komme att förorsaka betydlig skada, i det att mången skulle finna sig nödsakad att undvara undervisning, emedan han afskräcktes af dermed förenade omkostnader.

Hvad vidkommer Utskottets förslag, att hos Kongl. Maj:t anhålla om tillsättande af en komité för frågans utredande, så faller det af sig sjelf att jag icke kan biträda detta förslag. Beträffande åter Ut-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

skottets hemställan att Riksdagen skulle anhålla, att Kongl. Maj:t, innan ändringar i läroverksstadgan med anledning af de förslag, som af en blifvande komité kunde komma att utarbetas, varda beslutade, täcktes lemna Riksdagen tillfälle att deröfver sig yttra; så anser jag frågorna om en förändrad organisation af de allmänna läroverken, om läsetimmarnes fördelning och om de ämnen, som skola läsas, vara af så grannlaga natur, att jag icke skulle vilja, att de underkastades en pröfning af Riksdagen. Sådan pröfning kunde omöjligen grunda sig på fullständig sakkunskap.

Utan att härmed på något sätt vilja uttala något för Riksdagen förklenande, vågar jag uttala detta. Klart är nemligen, att man, för att rätt kunna sätta sig in i en sak sådan som denna, måste hafva sysselsatt sig med skolfrågor och ungdomens undervisning.

På grund af de skäl, jag nu anført, yrkar jag för min del afslag å Utskottets betänkande.

Herr Wengberg: Jag har begärt ordet endast för att berigtiga en uppgift af Herr Borg. Han beklagade, att Utskottet icke tillkallat honom, så att han kunnat blifva i tillfälle att meddela detsamma erforderliga upplysningar, en ära, som han förmenade skulle hafva vederfarits mig, då en af mig afgifven motion var föremål för behandling inom Utskottet. Jag vill häremot göra den erinran, att Utskottet icke tillkallade mig, utan att jag sjelf framstälde en begäran att inför Utskottet få lemna de upplysningar, som jag ansåg kunde vara af vigt för frågans utredning, hvilken begäran benäget bifölls.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag skall be att för sammanhangets skull få börja med dansmästaren, jag menar representanten från Karlstad, och något taga hans piruetter i skärskådande.

Han yttrade, att han väl sett och varit med om mycket här i verlden, men att han aldrig sett maken till motioner eller maken till betänkande. För att nu begagna hans eget uttryckssätt, vill jag förklara, att väl har jag varit med om mycket i denna Kammare, men sällan har jag bevittnat en så lättfärdig umgängelse med sanningen som den, hvartill han gjort sig skyldig vid refererandet af Utskottets betänkande. Han började med att säga, att, då Utskottet ville från den öfre afdelningen af de allmänna elementarläroverken förvisa teologi och kyrkohistoria, så menas dermed naturligtvis kristendomen. Jag citerar här hans egna ord. Han har icke någon rättighet att säga "så menas dermed naturligtvis kristendomen." Han har icke någon rättighet att påstå, det Utskottet i sitt betänkande skrivit någonting annat än Utskottet menar. Att, för att väpna oviljan mot Utskottets förslag, förvränga dess betydelse, är måhända teologisk moral, men icke den allmänna moral, som af oss andra icke teologiskt bildade accepteras. Han har sagt, att "om man nu får bort undervisningen i teologi — dogmatik- och kyrkohistoria — ur de öfre klasserna, får man nog sedermera bort kristendomsundervisningen ur de fem lägre"; och han antydde, att detta skulle hafva varit Utskottets hemliga afsigt. Utskottet har sagt — och på Utskottets vägnar förklarar jag, att det är Utskottets mening — att de

allmänna läroverken i sin uppgift att vara skolor för allmän medborgerlig bildning uppfylla allt, som på detta område bör göras, när de meddela en praktiskt anlagd kristendomsundervisning intill konfirmationsåldern. Han har icke rätt att påstå, det Utskottet menat något annat än det sagt. Till försvar för teologiens studium anförde han, att teologien helt enkelt vore en systematisk framställning af kristendomens sanningar. Så mycket teologi har likväl äfven jag läst, att jag må hafva rätt att tala om hvad den är. Jag vill då erinra honom derom, att teologien innehåller åtskilligt, hvarom kristendomens stiftare aldrig något lärt och hvarom ingenting står att läsa i kristendomens urkunder, men som tillkommit genom voteringar på kyrkomöten. Han anförde till försvar för meddelande af undervisning i kyrkohistoria i de allmänna elementarläroverken, att det vore bristen på denna undervisning, som gjort att kringfarande läsare-predikanter villolärer kunnat uppstå och vinna utbredning. Ja, kan detta motarbetas genom kyrkohistoriens studium, må han då yrka på detta studiums införande i folkskolorna.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Det slags umgängelse med sanningen som den ärade talaren visat vid refererandet af Utskottets betänkande och som jag nyss tillåtit mig karakterisera, framträder särdeles hjert, då han refererar hvad Utskottet angående vigten af de moderna språkens studium skulle hafva sagt. Han låter Utskottet — jag citerar åter hans egna ord — fatta detta språkstudium egentligen såsom ett medel för att kunna konversera med profryttare. Jag förmodar, att åtminstone den större delen af Kammarens ledamöter, som behagat läsa igenom Utskottets betänkande, med mig skall kunna konstatera, att det just är Utskottet, som bemött den åsigt, hvilken finnes uttalad i de nyss anförda orden, hvilka den värde talaren behagat lägga i Utskottets mun såsom ett uttryck af dess mening. Han frågade vidare — och detta skulle vara polemik mot Utskottet — om icke äfven andra nationers tankar hade något att betyda för oss. Utskottets uppfattning härutinnan kan han läsa på 1 å 2 sidor i betänkandet. Utskottet har mot en af motionärerne, hvilken i Utskottets tanke för mycket underskattat vigten af de främmande språkens studium, just försvarat meddelandet af undervisning i dessa språk i skolorna; och Utskottet har, på det att af detta studium måtte blifva något verkligt resultat, yrkat att det bör medgifvas lärjunge i allmänt läroverk att, efter eget val, läsa *ett* levande språk. Utskottet vet nämligen — och det betyder ingenting, om också tio eforer skulle förneka sanningen af hvad jag uppgifver, ty jag vet att det *är* så — att dessa småsmulor af flera levande språk, som nu kunnat inhemtas i skolan på den för språkstudier anslagna tiden, under trängsel med de många andra läroämnena, icke blifva den uppväxande ungdomen till någon nytta annat än genom ett mångårigt flitigt, fortsatt studium.

Det är en fras, den tommaste af alla, att dessa små smulor af fransysk, tysk och engelsk grammatik, som meddelas den studerande ungdomen, skulle för densamma öppna "nya världar". Den, som kan inbilla sig något sådant, qvarstår ännu på den latinska grammatikens ståndpunkt, liksom skulle något som helst språks formlära kunna för

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

den, som studerar densamma, öppna nya världar. De nya världarne ligga i den literatur, till hvilken endast en verklig språkkännedom öppnar dörren.

Han påstod, att inom de engelska undervisningsanstalterna latinet utgör det förnämsta studiet. Äfven jag har någon kännedom om Englands undervisningsanstalter, ty lyckligtvis kan man få den, äfven om man icke är i tillfälle att besöka detta land. Der är ett annat ämne omfattadt med lika mycket intresse som latinet och grekiskan, hvilket sistnämnda språk talaren hade bort tillägga för att uttrycka sig korrekt. Jag menar matematiken. Och hvad de klassiska studierna i detta land angår, erinrar jag mig något, som der föreföll — jag tror i sjelfva parlamentet — för 16 eller 18 år sedan. Då ådagalades genom ovedersägliga bevis, hvad af mången blifvit påstådt och af ännu fler anadt, nemligen att detta sken af klassisk bildning, hvarmed en så stor mängd talare prålat, icke var annat än den renaste humbug. Mången lysande talare, mer än en Chancellor of Exchequer, har på morgonen ur en *liber memorialis* lärt det citat ur Virgilius, hvarmed han under parlamentsdebatten på aftonen briljerade. Han yttrade vidare, att borttagandet af elementarläroverkets första klass kan ske med ett enda penndrag. Utskottet delar icke denna åsigt. Utskottet har utvecklat de skäl, hvarför det anser, att en sådan åtgärd vore betänklig och i vissa fall svår att genomföra samt att frågan vore i behof af utredning.

Han yttrade äfven, att statsläran vore ett ämne, hvars studium icke gäfvade någon bildning. Jag vill härvid allra först anmärka, att när han talade om statsläran såsom ett af Utskottet föreslaget nytt undervisningsämne, han citerade falskt. Utskottet har icke talat om *statslära* utan om *statskunskap*. Och ordet "statskunskap" har i det allmänna språket en vidsträcktare och mera omfattande betydelse; man menar dermed icke blott kunskap om statens författning och förvaltning, utan äfven hvad mera speciellt och i dagligt tal benämnes statistik. Skulle det således icke vara bildande att känna grunddragen af fäderneslandets statsrätt, dess statsförvaltning, dess befolkningsstatistik jemte åtskilliga andra för det stadium af läroverket, hvarom här är fråga, lämpliga delar af statistisk forskning? Detta skulle icke vara bildande!

Jag lemnar nu honom för att vända mig i någon mån mot min ärade vän på göteborgsbänken. Han har sagt, att mot syftet af reformen, sådan den föreligger enligt Utskottets förslag, strider hvad vid punkten c är föreslaget eller att latinets skulle införas såsom valfritt ämne i realliniens högsta klasser. Nej, det strider alldeles icke mot reformens syfte. Dess syfte är ett frihetssyfte. Vi sträfva derhän, att man skall slippa från hvad Utskottet kallat — och jag upprepar detta uttryck — "förbrukade bildningselement", att hvar och en skall befrias från att läsa det, hvaraf han icke har nytta eller hvartill hans böjelse icke manar honom, men deremot läsa det, hvartill hans anlag drifva honom och hvaraf han kan hafva gagn ute i lifvet. Detta är reformens syfte och därför har Utskottet förordat Herr Axells förslag om latinets såsom valfritt ämne i skolans öfversta afdelningar. Ty Utskottet har icke för sig kunnat dölja, att det onek-

ligen är något befogadt i motionärens klagan öfver det svåra val emellan antingen mycket latin eller intet latin, för hvilket ynglingen nu är utsatt. Det är otvifvelaktigt, att det finnes åtskilliga uppgifter, åtskilliga forskningsgrenar, der ett visst mindre mått af kunskap i latin, förvärfvadt genom en kortare kurs i skolan, kan vara tillräckligt, medan den längre kurs, på hvilken måste offras 7 eller 8 lästimmar i veckan, är alldeles öfverflödigt. Motionären har sjelf antydt, att det för åtskilliga yrkesgrenar, såsom läkarens, veterinärens, apotekarens, kan vara beqvämt att i sammanhang med öfriga skolstudier få inhemta det ringare mått af latinsk språkkunskap, som de för sina vidare studier behöfva. Utskottet har dertill lagt äfven andra betraktelser. Utskottet har tänkt sig det förhållandet, att för en yngling på reala linien, hvilken vänder sig till de sydeuropeiska språken såsom hufvudstudium, möjligen tänker göra dessa språks studium till sin lefnadsuppgift och få en lärareplats deruti vare sig vid universitetet eller skolan — att för honom, med de anspråk på språkinsigter hos läraren, som man för närvarande har, det skulle vara beqvämt, att under en kortare kurs i skolan inhemta så mycken latinkunskap att han kunde följa med de arbeten öfver historisk, jemförande sydeuropeisk filologi, som i vår tid bragt denna vetenskapsgren till en ganska hög ståndpunkt. Han behöfver någon latinkunskap för att kunna följa såväl ordboken som den grammatikaliska framställningen och dymedelst följa de moderna språkformernas utveckling vare sig ur medeltidslatinet eller det antika, klassiska latinet. Att medgifva frihet att härutinnan få lära hvad för en hvar synes önskligt, har Utskottet således ansett vara ett förslag, som bäst öfverensstämmer med det hufvudsakliga syftet med reformen.

Vidare anmärkte talaren på göteborgsbänken, att det varit önskligt, att Utskottet inlätit sig mera än det gjorde på universitetsväsendet. Men jag ber att få erinra, att Utskottet icke kunnat i detta afseende gå längre, än hvartill de motioner, Utskottet haft att behandla, gifvit anledning. Om Utskottet gjort det, hade det utsatt sig för en mer grundad förebräelse, den nemligen att det öfverskridit sin befogenhet.

Slutligen återkom han till en anmärkning, som han redan förut meddelat mig, nemligen att det sätt, hvarpå Utskottet affattat sitt förslag under punkten 2 mom. a) icke kunde hindra, att en professor, som examinerade uti en embetsexamen, kunde deruti fordra latinkunskap, oaktadt det genom lag blifvit föreskrifvet, att den, som genomgått godkänd vare sig real- eller latinsk mogenhetspröfning, finge aflägga sådan examen utan åliggande för honom att genom någon preliminär- eller kompletteringsexamen hafva ådagalagt insigter i latinska språket. Att det således, på sätt talaren förmenat, skulle ligga i vederbörandes makt att hindra mig från embetsexamen genom att i den införa fordran på latinkunskap är dock ett fullkomligt misstag. Det förutsätter ju, att den, som tager t. ex. medicine-kandidatexamen, eller examen till rättegångsverken eller till Kongl. Maj:ts kansli, skulle i någon af dessa examina få sig förelagdt att visa latinkunskap till exempel i sammanhang med svensk rättegångsordning, patologi eller

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

barnförlossningskonst. Men när latinets aldrig ingått och icke heller för närvarande ingår uti sjelfva embetsexamina, när ingen någonsin ifrågasatt att det skulle fordras i en embetsexamen, är det då rimligt att taga försigtighetsmått mot en till den grad inbillad fara, att förutsätta att till exempel en medicine professor, som examinerar i patologi, dervid äfven skulle fordra latinkunskap? Då är det precis lika klokt att förebrå Utskottet för det att det icke föreslagit förbud för examinatorerna i embetsexamina att såsom vilkor för godkänd pröfning fordra sanskrit, arabiska eller tschutschiska.

Vidare sade han, att, om Utskottet verkligen menat, att latinets icke skulle ingå i någon akademisk examen, så fordrade det för mycket. Utskottet har verkligen menat detta, och anser sig icke hafva fordrat för mycket. Den ärade talaren sade vidare, att man icke kan helt och hållet utesluta latinets från universitetsexamina därför, att det finnes en vetenskap, som heter filologi. Men hvad har väl det med denna sak att skaffa? Det finnes ju ingen filologisk examen, ingen särskild lärareexamen, utan det blir dens sak, som vill ingå på lärarebanan, att taga den examen som erfordras för kompetens och, om han anser skäligt, taga den så, att deruti ingå latin och grekiska. Härmed menar jag mig hafva visat, att detta Utskottets moment i oförändradt skick innehåller just hvad det borde innehålla och uttrycker detta på ett korrekt sätt.

Talaren sade ytterligare, att han icke vore hågad för någon skarpsinnig analys af ett eller annat oförsigtigt uttryck. Det är rätt väl för honom. Ty i Utskottets utlåtande förefinnes icke något sådant uttryck. Och för öfrigt ådagalade talaren just icke det skarp-sinne, som en sådan analys förutsätter.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr J. O. Boström: Af den vid Utskottets betänkande fogade reservation behagade Herrarne finna, att jag icke kunnat biträda åtskilliga af de, enligt mitt förmenande, väsentliga och omstörtande förändringar i vårt lands undervisningsväsende, som Utskottet med anledning af Herrar Borgs och Axells motioner funnit sig böra föreslå och tillstyrka. Af min reservation torde dock framgå, att jag på goda grunder reserverat mig mot några i Utskottsbetänkandets motivering uttalade åsigtter, särskildt hvad beträffar religionsundervisningen vid skolorna. Jag skall således icke nu och behöfver icke heller vidlyftigt yttra mig i afseende på de motiv, som föranledt mig att stanna der jag stannat, utan skall, enär jag tror mig hafva i denna reservation framlagt åtminstone så temligen tydliga skäl, att jag icke anser mig stå såsom varande utan grund, nu inskränka mig till att hänvisa till det uttalande, som der blifvit gjordt. Jag skall derföre såväl i öfrigt som hvad beträffar Utskottets motivering med afseende på religionsundervisningen i skolorna blott, med hänvisning till hvad reservationen derom innehåller, yrka afslag å Utskottets förslag under punkterna a) b) c) e) f) h) i) men deremot bifall till hvad jag i min reservation hemställt.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner, i enlighet med de meningar som förekommit, dels på bifall till Utskottets hemställan i det under föredragning varande momentet, dels på afslag å samma hemställan, dels ock på det af Herr J. O. Boström gjorda yrkande; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Utskottets förslag. Votering blef begärd samt anställdes — sedan till kontraproposition antagits yrkandet på afslag — enligt en nu uppsatt och godkänd voteringsproposition af följande lydelse:

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

“Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i 2:dra punkten mom. a) af dess Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 23), röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen utföll med 94 ja mot 61 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Den vidare föredragningen af förevarande Utlåtande uppsköts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt derom utfärdadt anslag, komme att fortsättas.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens i anledning af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16 fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.
